

Göteborgs Universitet

Europaprogrammet

Talet om trafficking - en hegemonisk strävan med kamp om
betydelser:

En analys av europeiska handlingsplaner mot trafficking med människor

Kandidatuppsats Europakunskap

HT: 2011

Författare: Sandra Rensfeldt

Handledare: Live Stretmo

ABSTRACT

This essay focuses on how trafficking is defined and dealt with in recent European policies, and particularly how prostitution take part of these discursive developments. Treaties and agreements on trafficking in human beings and for sexual exploitation have been made by the European Union and United Nations amongst others, which have been signed and ratified by the EU countries in Action Plans. In this essay, five national Actions Plans, from Austria, Great Britain, Poland, Spain and Sweden between 2007 and 2009, have been compared in order to see similarities and differences in how the phenomenon of trafficking is done through language. Based on Discourse theory and focus on discursive struggles, the result show a hegemony around trafficking as a social issue in the Action Plans studied, exploiting humans, mainly children and women, sexually, but also how trafficking is framed as a problem of the nation state and the domestic labour market. It is also illustrated how different meanings of prostitution make the trafficking discourse antagonistic and contested. Finally, the essay discusses the trafficking discourse in relation to EU strivings towards harmonisation and power imbalances of migration and economy in Europe.

Keywords: trafficking in human beings, trafficking for sexual exploitation, prostitution, Europe

Nyckelord: trafficking med människor, människohandel, människohandel med sexuella ändamål, prostitution, Europa

Titel: Talet om trafficking - en hegemonisk strävan med kamp om betydelser: En analys av europeiska handlingsplaner mot trafficking med människor.

Författare: Sandra Rensfeldt

Handledare: Live Stretmo

HT 2011

Antal sidor: 52

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	6
1.1.2 TRAFFICKING SOM BEGREPP - EN DEFINITION	6
1.1.3 PROSTITUTION - EN DEFINITION OCH HISTORISK ÖVERBLICK	7
1.1.4 TRAFFICKING OCH PROSTITUTION I EN EUROPEISK KONTEXT	8
1.1.5 INTERNATIONELLA DOKUMENT MOT TRAFFICKING MED MÄNNISKOR	9
1.2 SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR	10
1.3 DISPOSITION	11
2. TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING	11
2.1 DISKURSANALYS	11
2.2 BEGREPPSLIGA VERKTYG	12
2.2.1 HEGEMONI OCH ANTAGONISM	13
2.3 TIDIGARE FORSKNING	15
2.3.1 DE FEM LÄNDERNAS PROSTITUTIONSLAGSTIFTNING	15
2.3.2 MAKTTEORI OM PROSTITUTION	17
2.3.4 DET HJÄLPLÖSA OFFRET KONTRA DEN SKYLDIGA HORAN	18
2.3.5 SAMTYCKE ELLER TVÅNG?	19
2.3.6 VIKTEN AV DEFINITIONER	20
2.3.7 PROSTITUTIONSREGIMER	20
2.3.8 DISKURSER I STORBRIANNIEN	21
2.3.9 SKAPANDET AV ETT SOCIALT PROBLEM	22
3. METOD	23
3.1 INSAMLING AV MATERIAL	23
3.2 URVALSKRITERIER	24
3.4 DEKONSTRUKTION	25
3.4.1 HUR JAG GJORDE	25
3.5 FÖRFÖRSTÅELSE	26
3.6 VALIDITET	26
3.7 GENERALISERBARHET	27
4. RESULTAT OCH ANALYS	27
4.1 INSLAG AV HEGEMONI I TALET OM TRAFFICKING	27
4.1.1 TRAFFICKING SOM GLOBALT PROBLEM OCH HOT MOT MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER GENOM EXPLOATERING	27
4.1.2 SMUGGLING	29
4.1.3 BARNS RÄTTIGHETER	31
4.1.4 OFFER	31
4.1.5 FÖRÖVAREN	34
4.1.6 OJÄMLIKHET	36
4.1.7 MOTTAGAR-, TRANSIT- OCH URSPRUNGS LAND	37
4.2 INSLAG AV ANTAGONISM I TALET OM TRAFFICKING	38
4.2.1 PROSTITUTION	38
5. AVSLUTANDE DISKUSSION	44
5.1 HUR KONSTRUERAS TRAFFICKING SOM SOCIALT PROBLEM?	44
5.2 VAD MÖJLIGGÖRS/OMÖJLIGGÖRS GENOM TALET OM TRAFFICKING?	45
5.3 HUR TALAR MAN OM PROSTITUTION I FÖRHÅLLANDE TILL TRAFFICKING?	46
6. REFERENSER	47
LITTERATUR	47
RAPPORTER	49

NATIONELLA HANDLINGSPLANER	49
WEBBSIDOR	50
BILAGA 1	51
BILAGA 2	52

1. INLEDNING

Jo Doezema skriver i antologin *Gender, trafficking and Slavery* (2002) om de häftiga debatter som fördes när man skulle upprätta det första internationella protokollet mot trafficking med människor, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons* även kallat Palermoprotokollet (UNHCR, 2000). Man insåg att det inte fanns en samstämmighet kring talet om människohandel, länder och debattörer använde olika betydelser av begreppet. Främst var det kopplingen till prostitution som debatterades och två viktiga aspekter, samtycke och tvång, fick bli tongivande i utformningen av protokollet. Inom FN enades man slutligen att trafficking med människor kräver inslag av tvång. Att som offer för trafficking tvingas till prostitution strider alltså mot protokollet. Catharine A. MacKinnon menar i artikeln ”Trafficking, Prostitution, and Inequality” (2011) att hur länder i Europa ställer sig till prostitution varierar, både lagstiftning och den allmänna synen på prostitution ser olika ut i olika länder. Oavsett om man ser prostitution som oskiljbart från trafficking eller inte präglar det debatten kring trafficking menar hon.

I samband med upprättandet av protokoll och andra typer av internationella konventioner under 2000-talet har trafficking med människor blivit erkänt som ett globalt socialt problem, vilket tydliggörs bl.a. på EU-nivå där arbetet mot trafficking är högt prioriterat. Men att man enats om att trafficking med människor är ett problem betyder inte att man internationellt är eniga när det kommer till frågor som rör prostitution. Beroende på att varje land i Europa har sin egen nationella diskurs kring hur välfärden organiseras har man också olika sätt att hantera frågor som rör sociala problem. Det som fokuseras i den här uppsatsen är bl. a. om talet om prostitution, trots att man har olika utgångspunkter, kan påverka sättet man talar om trafficking. För att kunna stävja trafficking krävs både gemensamt internationellt arbete och arbete inom nationerna, men hur kan man gemensamt tala om trafficking som ett problem om andra samverkande fenomen inte ges samma betydelser?

Inom EU jobbar man för att koordinera olika typer av policyer och lagstiftning mot trafficking. Koordineringen och harmoniseringen utmynnar ofta i gemensamma policydokument, konventioner och direktiv vilka sedan appliceras på nationell nivå genom handlingsplaner. Det är just detta som gör handlingsplaner intressanta att studera. Grundläggande för koordinering och harmonisering är att man skapar ett gemensamt mål att jobba mot. Att fokusera talet om fenomen,

som trafficking och prostitution, i handlingsplaner blir intressant därför att de internationella målen gör att länder arbetar för samma sak – att bekämpa trafficking genom harmonisering och koordinering av lagstiftning eller policyer. Men samtidigt är de utfärdade nationellt vilket kan ge utrymme för nationerna att lägga in egna tolkningar. Handlingsplaner blir också intressanta för att de säger oss något om pågående social förändring och varför vissa fenomen ges stort utrymme vid en speciell tidpunkt.

1.1 BAKGRUND

1.1.2 TRAFFICKING SOM BEGREPP - EN DEFINITION

För att en gärning ska klassas som trafficking ska den innehålla ett olagligt frihetsberövande av en människa i syfte att utnyttja den i t ex. tvångsarbete i hushåll eller fabriker, men också inom sexindustrin. Ofta rör sig trafficking om en form av transnationell brottslighet där människor som antingen migrerar av fri vilja eller tvingas migrera för att sedan i mottagarlandet eller på vägen dit hamna i en situation som innehåller någon form av tvång (Berg & Spehar, 2011:220). Handeln med människor styrs, som annan handel av efterfrågan på t ex. arbetskraft, organ och sexuella tjänster samt möjligheten för kriminella nätverk att göra ekonomiska vinster. Man menar även att svårigheten att immigrera lagligt kan vara en orsak. Främst är det exploatering för sexuella syften som är målet med handeln, men även efterfrågan på billig arbetskraft och organ har bidragit till ökningen. Handel med människor för sexuella ändamål drabbar till största delen kvinnor och barn, vilka ofta kommer från länder där den sociala och ekonomiska standarden är låg. Trafficking kan även innebära situationer där människor migrerar med hjälp av en smugglare, men som sedan försätter dem i en skuldrelation genom att t ex. bli av med sitt pass och i rädsla för att utvisas som irreguljär migrant tvingas gå med på omänskliga arbetsvillkor. Vad som gör arbetet för att stävja trafficking svårt är bl.a. att gränsen kan vara svår att dra mellan en person utsatt för trafficking och en irreguljär migrant. Den irreguljära migranten hyser ofta rädsla för att söka myndighetskontakt då risken att bli avvisad är stor. För trots om en migrant får status som offer för trafficking slutar de flesta fall med att personen ändå skickas tillbaka till ursprungslandet efter den reflektionsperiod som EU:s medlemsstater ger traffickingoffer under 30 dagar (ibid s 220).

Trafficking ses som ett grovt brott och ett allvarligt hot mot de mänskliga rättigheterna och arbetet med att motverka den ökande handeln med människor är av hög prioritet för de europeiska länderna (Europeiska kommissionen 2010). Enligt siffror från FN rör det sig om upp till 4 000 000 människor per år som blir offer för människohandel (UNHCR 2011). Här kan man dock ställa sig

frågan om det överhuvudtaget är möjligt att ens kunna uppskatta siffror på hur många som drabbas, då det är svårt att dra gränserna mellan olika typer av migration. Handel med människor har under 2000-talet kommit att hamna högt på agendan för flera stora globala aktörer och många av medlemsstaterna i EU har på olika sätt uppmanats att agera på nationell nivå för att dels kartlägga problemets omfattning och dels arbeta fram olika typer av konkreta handlingsplaner för att bekämpa ökningen. Denna kamp har även kommit att förknippas med kampen mot terrorism, illegal handel med vapen och illegal smuggling av människor på ett sådant sätt att kampen mot trafficking har hamnat på en hög politisk nivå.

Trots att begreppet trafficking är relativt brett och innefattar olika typer av kriminell handel är det just konnotationen till handel med människor för sexuella syften som ges mest uppmärksamhet. Kanske beror detta på att 79 % av offren för trafficking även utnyttjas i sexuella syften, vanligen i prostitution enligt UNODC (2009). Den här uppsatsen kommer att fokusera trafficking med människor och inte andra typer av trafficking. I Sverige har begreppet trafficking i dagligt tal kommit att betyda just handel med människor för sexuella syften och man utesluter därmed andra betydelser såsom andra typer av illegal handel.

1.1.3 PROSTITUTION - EN DEFINITION OCH HISTORISK ÖVERBLICK

Prostitution definieras enligt Nationalencyklopedin (2011) som utbudande av sexuella tjänster mot betalning, man talar ibland om könshandel istället för prostitution då man vill markera att prostitution förutsätter att det finns efterfrågan. Detta innebär alltså att könshandel inte bara innebär att prostituerade bjuder ut sig utan att det också förutsätts att någon är beredd att köpa sexuella tjänster¹. Definitionen säger något om det samtida svenska sättet att på politisk nivå förhålla sig till prostitution. Det finns en jämställdhetsdiskurs i Sverige enligt Cathrin Wasshede (2010) vilken hon kallar en statlig ideologi som värnar vissa ideal t ex. det svenska, heterosexuella, tvåsamma paret med barn (Wasshede 2010:19ff). Denna diskurs påverkar kanske den allmänna uppfattningen kring prostitution, vilket kan göra att prostitution ses som något omoraliskt, fult och fel. Enligt Dodillet & Östergrens (2011) har radikalfeministiska ståndpunkter fått utforma lag och policyer mot prostitution i Sverige, men detta påstående råder inte konsensus kring bland forskare.

Historiskt var Frankrike det första landet i Europa med att under tidigt 1800-tal införa regleringar kring prostitution skriver Jansdotter & Svanström (2007). Regleringarna innebar levnadsregler och läkarkontroller för de registrerade kvinnorna utfärdade från de franska kommunerna. Flera andra länder i Europa började snevla mot Frankrikes regleringar. Främst var det av den anledningen att man ville få bukt med könssjukdomarna som blev en effekt av prostitutionen. Vissa länder införde även under 1800-talet bordeller som ett verktyg att hålla prostitutionen under kontroll. Ett faktum värt att nämna var att det inte bara var könssjukdomarna som gjorde att man ville kontrollera prostitutionen. De prostituerade var icke-respektabla kvinnor från underklassen och de skulle inte åtnjuta samma rättigheter som medelklassens respektabla kvinnor. Detta är även något som Beverly Skeggs (1997) skriver om. Hon menar att den respektabla kvinnan kopplades till familjen och hemmet, medan den icke-respektabla kvinnan förknippades med det offentliga rummet och främst gatan. Den icke-respektabla kvinnan kan vidare delas in i två kategorier, den fallna kvinnan och den prostituerade. Den fallna kvinnan var från den respektabla kategorin, men saknade makt och oberoende och behöll därför även sin femininitet. Den prostituerade däremot ansågs omoralisk och upprorisk och utgjorde hot mot samhället därför att det var hon som fick respektabla klasser att beblanda sig med de icke-respektabla (Skeggs, 1997:78).

1.1.4 TRAFFICKING OCH PROSTITUTION I EN EUROPEISK KONTEXT

I Europa har trafficking med människor ökat under 2000-talet, detta kan dels bero på globaliseringen som kommit att påverka t ex. politik, ekonomi och möjligheten till rörlighet. I länderna i Europa förmedlas de nationella ståndpunkterna kring såväl trafficking som prostitution genom lagstiftning, handlingsplaner och olika typer av policydokument. När det gäller trafficking har arbetet på EU-nivå pågått och pågår fortlöpande för en koordinering och harmonisering av lagstiftning i stort. EU:s medlemsstater måste förhålla sig till EU-rätten vilken ställer högre krav på implementering och efterlevnad än vad överenskommelser inom t ex. FN gör (Berg & Spehar 2011:21ff). Direktiv från EU är överordnade nationell lag och medlemsstaterna måste implementera direktiven i nationell lag. Även EU:s policyer kan på vissa sätt vara tongivande vad gäller att utforma olika typer av nationella styrningsdokument som t ex. handlingsplaner, vilket jag anser gör dem intressanta att studera. Om man jobbar för ett tätare unionssamarbete där arbetet för att stävja trafficking ligger högt på dagordningen blir det viktigt att studera hur man definierar trafficking och vilka typer av sociala problem som kopplas till begreppet.

Jakobson & Kotsadam (2010) visar i sin studie att det finns kopplingar mellan länders prostitutionslagstiftning och antalet offer för människohandel. De menar att om prostitution är

lagligt finns också en efterfrågan på sexuella tjänster. Doezema (2002) menar däremot att de prostituerades rättigheter att behandlas jämlikt inför lag är det viktigaste och ser inte att ett bekämpande av prostitutionen leder till att trafficking med människor automatiskt skulle minska. Som jag nämnt i inledningen menar MacKinnon (2011) att de nationella diskurserna när det gäller prostitution i EU:s medlemsstater är långt ifrån samstämmiga. Detta kan ha flera orsaker, men handlar ofta om de olika ländernas sätt att organisera relationen mellan samhälle och stat. Här kan man även anta att sättet att formulera fenomen som sociala problem hänger samman med statens organisering. Esping-Andersen (1990) menar just att sociala problem hanteras och konstrueras på relativt skilda sätt i de olika staterna i Europa vilket har att göra med hur välfärd och statlig organisering ser ut. Vad man definierar som sociala problem hänger även samman med olika typer av maktrelationer som finns inom de olika välfärdsregimerna. Välfärdsregimerna är dock idealtyper och ibland kan ett land ha mer eller mindre utmärkande drag, men indelningarna kan ändå säga något om de skillnader som finns mellan länderna i Europa. I den kontinentala har den katolska kyrkan varit tongivande i sättet staten utformats och man har satsat på policyer som stärker familjens roll i samhället. I den liberala har man stort fokus marknaden och man ser att individens behov kan tillgodoses på två sätt. Antingen genom familjen och/eller genom marknaden. I den nordiska, eller socialdemokratiska som den också kallas, har en omsorg om varje medborgare varit en av statens viktigaste uppgifter. Marknaden och familjen ges mindre plats här och staten är grunden (Berg & Spehar, 2011:65ff).

1.1.5 INTERNATIONELLA DOKUMENT MOT TRAFFICKING MED MÄNNISKOR

Det finns en rad globala överenskommelser när det gäller trafficking med människor. Den första kom redan 1921 och kallas *The 1921 International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children*. Efter det har flera konventioner slutits för att förhindra handel med människor. En av de första konventionerna som slutits vad gäller trafficking är *The Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others* från 1951. År 1981 trädde *The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* i kraft. Här förbjuds alla former av diskriminering mot kvinnor, stater uppmanas att vidta lämpliga åtgärder mot alla former av trafficking och exploatering genom prostitution. År 2003 började *Konventionen mot transnationell organiserad brottslighet* att gälla, här understryker man samarbetet över nationsgränserna för att bekämpa den allt mer utbredda transnationella brottsligheten. Samma år kom även *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons* vilket går under benämningen Palermoprotokollet (UNHCR 2000). Detta är det första

lagligt bindande instrumentet som har en globalt överenskommen definition på trafficking med personer. Det syftar till att vara ett supplement till övriga FN-konventioner t ex. deklARATIONEN om mänskliga rättigheter och innehåller en rad bestämmelser när det kommer till kriminaliserandet av handel med människor, assistans till offer, förebyggande insatser för motverkandet av trafficking och efterfrågan på handel med människor. Protokollet föreskriver även ansvar på stater att anta eller stärka den befintliga lagstiftningen för att minska all sorts exploatering av människor som leder till trafficking, speciellt med kvinnor och barn. Även inom EU finns direktiv och beslut i syfte att bekämpa trafficking. Europarådet antog 2005 konventionen om åtgärder mot trafficking med personer och den trädde i kraft 2008. Det är ett omfattande fördrag och syftar till att skydda offer och deras rättigheter samt förebygga trafficking. Här ingår också instruktioner för kontroller av implementeringen av fördraget. I april 2011 presenterades kommissionens nya direktiv mot trafficking med människor, vilket bygger på liknande definitioner på trafficking som Palermoprotokollet. Direktivet ska nu implementeras i nationell lagstiftning (Europeiska Kommissionen, 2011).

1.2 SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR

Med denna uppsats vill jag belysa den diskursiva aspekten av traffickingdebatten. Anledningen till detta är att det finns en dubbeleponering som å ena sidan framställer trafficking som ett ökande problem i media och i lagstiftning och policyer. Å andra sidan är trafficking relativt osynligt i officiell statistik, det är svårt att fastställa siffror på hur många som drabbas. Det är därför viktigt att belysa talet om trafficking eftersom det får stor betydelse för t ex. migrationspolicyer, vem som blir offer och förövare och vilka fenomen som kopplas samman med trafficking. Jag har valt att använda mig av en diskursteoretisk ansats som lägger fokus vid motsättningar därför att talet om trafficking ofta ges olika betydelser beroende på i vilket sammanhang man talar om fenomenet och vem som uttalar sig. För att stävja trafficking med människor har man på internationell nivå upprättat olika policyer, konventioner och direktiv. Många av dessa har sedan omformulerats till nationella handlingsplaner. Det övergripande syftet med min uppsats är därför att studera talet om prostitution i handlingsplaner mot trafficking med människor för att belysa skillnader och likheter mellan ett urval länder. Följande frågeställningar kommer att löpa som en röd tråd genom uppsatsen:

- Hur konstrueras trafficking som ett socialt problem?
- Vad möjliggörs genom talet om trafficking och vad blir omöjligt?
- Hur talar man om prostitution i förhållande till trafficking?

För att kunna besvara dessa frågor och nå kunskap som kan bidra till ökad förståelse för mitt valda forskningsproblem har jag valt att granska fem nationella handlingsplaner mot trafficking med människor. De länder som har valts för analys är Polen, Spanien, Storbritannien, Sverige och Österrike.

1.3 DISPOSITION

I inledningen har jag ramat in det fenomen jag vill titta närmare på genom att presentera forskare som problematiserat hur man ser på trafficking. Jag har även försökt att ge en bild av att hur man på global nivå erkänt trafficking som ett socialt problem, men att frågan kompliceras av olika samhällens syn på prostitution. I bakgrunden går jag in lite närmare på den problematiska situationen som uppstod när man skulle definiera trafficking i FN-förhandlingar. Jag ger även en historisk samt kontextuell översikt på hur man sett på prostitution i Europa. I följande stycke presenterar jag de internationella överenskommelser som slutits i arbetet mot trafficking.

Genom att presentera syftet och frågeställningarna gör jag gällande att det är en diskursiv ansats som kommer bli aktuell för min uppsats då jag vill studera talet kring hur prostitution kan kopplas till trafficking. Därefter går jag in på de teoretiska verktygen som jag använt. Här ger jag en presentation av den diskursteoretiska ansatsen jag valt att använda för att studera mitt valda fenomen. I avsnittet tidigare forskning ger jag en sammanfattning av några olika forskares artiklar och arbeten som kan kopplas till mitt valda ämne. Här visar jag även på vad det är som kan göra att länder har olika sätt att se på prostitution. Därefter kommer jag att diskutera de olika metodologiska överväganden jag gjort i uppsatsen. Dels förklarar jag vad för typ av material jag använt och varför och dels diskuterar jag metoden och min egen roll i processen. Återstående delar av uppsatsen kommer att bestå i en sammanvävd resultat- och analysdel och en avslutande diskussionsdel. Som bilaga (bilaga 2) finns även en sammanfattning av uppsatsen.

2. TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING

2.1 DISKURSANALYS

Diskurser brukar beskrivas som knutna till en viss tid och sammanhang där ett visst sätt att tala om och tänka på ryms. Vid diskursanalyser är utgångspunkten språkliga processer som kan tänkas

följa denna ordning och organisering. Språket ses inte som en spegel av den värld vi lever i, utan bidrar till vilka uppfattningar av världen som görs möjliga.

The aim of the discourse analysis is to map out the processes in which we struggle about the way in which the meaning of signs is to be fixed, and the process by which some fixations of meaning become so conventionalised that we think of them as natural (Winter Jorgensen & Phillips, 2002: 25f).

När man gör en diskursanalys vill man alltså finna vad som hålls för sant, vad som tillskrivs betydelse vid en specifik tidpunkt. Genom att göra detta kommer man per automatik åt vad som inte får sägas och vem som marginaliseras, vilket sedan kan användas för att se vilka konkreta sociala konsekvenser detta får. I den här uppsatsen kommer detta att innebära att se vad trafficking görs till samt vem som t ex. görs till offer eller förövare i handlingsplanerna. Att diskurser konstrueras praktiskt och med handlingsfokus gör dem levande, de konstrueras samtidigt som de producerar nya innebörder eller meningar. Diskurser kan därför ges två betydelser, dels konstruerar de vår värld, dels beskriver de det sätt vi uppfattar ett visst fenomen på (Börjesson & Palmblad 2007). Diskurserna kring trafficking och prostitution konstruerar alltså hur vi förhåller oss till fenomenen och beskriver sättet vi ser på dem.

Bergström och Boréus (2000) skriver att Foucault som ses som en förgrundsgestalt för diskursteori också har kritiserats för att fokusera allt för mycket på det som sammanhåller olika diskurser. Man menar också att hans analyser sträcker sig över långa tidsperioder och lämpar sig därför när man vill fånga längre diskursiva förlopp. Med anledning av detta har jag gjort valet att använda mig av Ernesto Laclau och Chantal Mouffes (1985/2001) diskursteoretiska grund, som fokuserar på nutida politiska fenomen, frågor, innebörder och aspekter av fenomen som det råder olika och motstridiga uppfattningar om, och som jag menar är kännetecknande för frågorna kring trafficking.

2.2 BEGREPPSLIGA VERKTYG

Laclau & Mouffe lägger fokus vid motsättningar i sin diskursteori och ser dem som grunden för diskursiva praktiker och samhällets utveckling skriver Winter Jorgensen & Phillips (2002). Grundläggande för Laclau & Mouffes teori är idén om den ständiga förändring i det sociala och att diskurser därför måste betraktas som bara tillfälligt fixerade. De ser diskursprocesser som en pågående motsättning och kamp om tolkningsdominans. Istället för

att som Foucault tala om enhetliga diskurser beskriver de hur flertalet diskurser konkurrerar och endast tillfälligt kan fixera betydelser. Den tillfälliga fixeringen av betydelser i en diskurs kallar de för ett *moment*. Det innebär att fenomen inte ifrågasätts utan har blivit en rutin, ritual eller konvention. Ett annat begrepp som de använder är *nodalpunkter*, tecken som har en privilegierad ställning i relation till andra tecken i diskursen. En nodalpunkt ger även betydelser till andra tecken vilket enligt Winter Jorgensen & Phillips i en politisk diskurs kan vara ord som demokrati och i en nationell diskurs t ex. folket. Laclau & Mouffe använder sig även av begreppet *diskursivt fält*. I detta fält ryms de betydelser som uteslutits av den aktuella diskursen med syfte att skapa en enighet.

The practice of articulation, therefore consists in the construction of nodal points which partially fix meaning; and the partial character of this fixation proceeds from the openness of the social, a result, in its turn, of the constant overflowing of every discourse by the infinitude of the field of discursivity (Laclau & Mouffe 2001:13).

Detta handlar om hur diskurser ständigt artikuleras och omartikuleras i sociala, språkliga praktiker, hur nya eller delvis nya betydelser uppkommer, och att nodalpunkter tillfälligt kan fixera betydelser i detta diskursiva fält. Citatet säger också något om de diskurselement som utesluts i mångfalden av möjliga betydelser. I det diskursiva fältet kring trafficking så som det för tillfället debatteras, har frågorna kring prostitution en stor betydelse för hur diskursen formas och att vissa frågor, som prostitution, ofta utesluts.

Element är också ett begrepp som Laclau & Mouffe använder och beskriver de tecken i en diskurs som ännu inte fått sin betydelse fixerad – elementen har inte blivit moment. Nodalpunkter kan även ses som element i den meningen att de inte betyder något i sig, det är i diskursen de får mening. När olika diskurser står i kamp om att få ge ett tecken en specifik innebörd kallar man tecknet för *flytande signifikant*. Här ser jag på trafficking som en diskurs och prostitution som en flytande signifikant.

2.2.1 HEGEMONI OCH ANTAGONISM

Främst är det begreppen *hegemoni* och *antagonism* jag kommer att använda mig av som verktyg i analysen. Enligt Laclau & Mouffe förstås alla sociala fenomen på samma sätt som den språkliga utgångspunkten i diskursteorin, de skiljer inte på handling och diskurs. Därför får sociala handlingar, precis som tecken i språket, sin betydelse i relation till andra

handlingar. Prostitution som social handling, ses som ett socialt problem därför att det finns sexuell aktivitet som sker utan en materiell transaktion. Om ett socialt fenomenets betydelse reproduceras eller omskapas sker detta ofta genom det politiska. För Laclau & Mouffe är politik ett samhälles specifika sätt för organisering där andra sätt att organisera samhället utesluts. *Hegemoni* står för en strävan efter entydighet och konsensus att en diskurs blir fixerad.

Om en diskurs etableras och blir en del av en social praktik som vi tar för given kallas den för en *objektiv* diskurs, vilket sker genom politiken och med hegemoniska inslag. En diskurs som är objektiv är dock tillfälligt fixerad och kan utsättas för nya kamper och få nya betydelser genom politisk kamp och konflikt. Alltså sker utvecklingen där en politisk handling kan forma en objektiv diskurs genom en hegemonisk process. Men som jag nämnt blir diskursen i dess naturliga form enligt Laclau & Mouffe aldrig helt etablerad och ett moment kan återgå till ett element närsomhelst.

Definitionerna på samhälle och identiteter bygger enligt Laclau & Mouffe på de diskursiva kamper som ständigt pågår i det sociala rummet. I det sociala rummet menar de finns alltid inslag av antagonism. *Antagonism* eller antagonistiska relationer står för en språklig kamp om betydelser (Laclau & Mouffe, 2001:125) och att olika betydelser inte blir synliga och är dolda. I denna uppsats kommer jag t ex. diskutera att talet om prostitution är antagonistiskt eftersom det finns skilda innebörder kring prostitutionsbegreppet i de olika nationella handlingsplanerna. I traffickingdiskursen som verkar så präglad av konsensus finns alltså skillnader som inte blir uttalade och erkänns. Antagonismen ska enligt Laclau & Mouffe förstås som konflikt och kamp och inte motsättningar eftersom diskurser kan existera sida vid sida utan att konflikt uppstår. Det är när de språkliga gränserna inte kan erkänna skillnader som de konflikter och kamper uppstår som kallas antagonism. För att ta ett exempel kan man säga att antagonism uppstår när olika diskurser hindrar varandra från att fullbordas. Detta kan innebära att olika krav ställs på en individs handlingar eller att fenomen ges olika betydelser inom samma diskursiva fält. Detta kan innebära att en *subjektsposition* tillskrivs olika betydelser inom samma sociala rum, vilket skulle kunna vara fallet med begreppet prostituerad. I vissa diskurser är den prostituerade ett offer, medan andra diskurser konstruerar en sex-arbetare som är fri och självständig. Begreppet prostituerad hänger samman med en syn där man ser på den prostituerade som säljare av hela sin kropp och själ, medan man i begreppet sex-arbetare skiljer person och sexuell tjänst

åt. I sex-arbetspositionen kan man mycket väl sälja sin kropp utan att offra hela sin existens. Om en subjektsposition inte står i kamp att konstrueras genom olika diskurser har subjektspositionen blivit resultatet av en hegemonisk strävan och process. I denna process får alternativa förståelser av världen eller för ett specifikt fenomen lämna plats åt en enda rådande förståelse. Diskursanalysens bidrag till forskningen handlar slutligen, enligt Laclau & Mouffe, om att plocka isär och ifrågasätta det som blivit ett diskursivt moment och något man tar för givet. I min uppsats kommer detta att göras genom att jag belyser och ifrågasätter det som tas för givet kring trafficking inom ramarna för handlingsplanerna.

2.3 TIDIGARE FORSKNING

2.3.1 DE FEM LÄNDERNAS PROSTITUTIONSLAGSTIFTNING

Joyce Outshoorn (2004) skiljer mellan tre (eller fyra) olika regimer vad gäller policyer kring prostitution. Den första är den *abolitionistiska* regimen där man vill kriminalisera den tredje parten. Den andra är *förbudsregimen*, policyer som gör prostitution olagligt i sig, vilket gör att den prostituerade gör sig skyldig till brott. Den tredje regimen *reglerar* prostitutionen och gör den laglig med viss statlig inblandning. Den fjärde kategorin, *neo-abolitionism*, lades till efter att Sverige, Norge och Island i sin lagstiftning valt att kriminalisera köparen.

Enligt en rapport från Transcrime (2005) som gjorts på uppdrag av Europaparlamentet ser lagstiftningen kring prostitution och trafficking ut på följande sätt i de fem länder som är aktuella i min uppsats. Enligt rådets direktiv ska alla nationer erbjuda offer för trafficking en reflektionsperiod på 30 dagar i landet givet att man samarbetar med berörda myndigheter, t ex. att vittna mot den som utfört brottet trafficking.

I Storbritannien är prostitution inte illegalt, men den prostituerade ska arbeta på ett sådant sätt att det inte stör den allmänna ordningen. Dock har man på senare tid börjat diskutera förändringar som liknar den svenska modellen. I Storbritannien är prostitution inte olagligt så länge den utövas enligt statens regler. Man skulle kunna säga att den brittiska policyn när det gäller prostitution är en blandning av reglering och abolitionistisk modell.

Gatuprostitutionen lyder under speciella regler vad gäller både tid och rum. Att gå ut och söka klienter på gatan är inte tillåtet men i praktiken finns det ”zoner” där detta ändå sker.

Man lägger även stort fokus på att skydda barn från att bli exploaterade sexuellt. Även människohandel med sexuella syften har sedan 2003 gjorts till en illegal handling.

I Spanien är varken koppleri eller prostitution en kriminell handling, men det är däremot inte tillåtet enligt lag att tvinga någon att arbeta som prostituerad. Spanien faller därför under den abolitionistiska regimen. Att driva bordeller är förbjudet i vissa områden, t ex. Katalonien och Baskien. 1995 avkriminaliserades många handlingar kopplade till prostitution. Lagstiftningen riktade då uppmärksamhet mot trafficking istället för att fokusera den inhemska prostitutionsmarknaden.

I Sverige har det sedan 1999 varit förbjudet att köpa sex. Sverige faller därför under den abolitionistiska regimen vad gäller prostitution. Det är dock bara köparen som kriminaliserats eftersom man ser den prostituerade som offer utsatt för olika typer av våld, varför den även kallas neo-abolitionistisk regim. Den bakomliggande orsaken till sexköpslagen är att man i Sverige har en syn från statligt håll att prostitution är en form av manligt våld gentemot kvinnor. Prostitution ses därför som erkänd form av exploatering. Att Sverige vill bekämpa prostitution och människohandel menar man har att göra med målen att skapa ett jämställt samhälle på såväl nationell som internationell nivå. År 2002 trädde en ny lag i kraft i Sverige mot människohandel med sexuella ändamål.

Den österrikiska prostitutionslagstiftningen tillhör den reglerande regimen, i alla fall på nationell nivå. Dock skiljer sig lagar och policyer åt i de nio österrikiska provinserna, det kan även skifta mellan städer². Prostituerade måste registreras och både gatuprostitution och prostitution som sker inomhus är reglerad. De flesta kommuner förbjuder ändå bordeller och anser prostituerade vara kriminella. Man försöker som i Storbritannien göra prostitutionen osynlig för allmänheten. Lagar kring människohandel ändrades 2004 för att passa Palermoprotokollets definitioner. Den lagen heter *Transborder Crossing Trafficking in Prostitution* och täcker som namnet avslöjar bara trafficking med sexuella syften som sker över gränser. Om ett offer för trafficking kan tänka sig att vittna i rätten har man rätt att ansöka om uppehållstillstånd, offer som inte vill samarbeta med myndigheter blir vanligtvis utvisade.

Den polska policyn när det gäller prostitution tillhör den abolitionistiska modellen.

---

² Min analys ligger dock på den nationella nivån.

Prostitution är varken förbjuden eller reglerad. Som prostituerad blir man inte straffad, istället är det förbjudet för en tredje part att göra vinst på prostitution. Enligt lag är det förbjudet att locka någon in i prostitution med våld eller tvång. Straffet för en sådan handling kan ge mellan ett till tio års fängelse. Att kidnappa någon för att föra den utomlands i prostitutionssyfte är också förbjudet. Minderåriga under 15 år skyddas även mot prostitution enligt lag. Man har ingen specifik anti-trafficking lag, utan sådana brott faller under andra lagar.

2.3.2 MAKTTEORI OM PROSTITUTION

Prostitution is an institution that allows clients to secure temporarily certain powers of sexual command over prostitutes (O'Connell Davidson, 1998:3).

Detta skriver Julia O'Connell Davidson i inledningen till boken *Prostitution, Power and Freedom*. Hon menar att den här typen av makt, citerad ovan, bara kan överlåtas från en individ till en annan under väldigt specifika sociala, politiska och ekonomiska förhållanden. Välbärgade individer med mycket makt väljer sällan att prostituera sig menar hon. Personer som prostituerar sig bygger ofta detta val på omgivande sociala relationer där prostitution blir ett sätt att undvika något som är värre, t ex. fattigdom, våld eller rent utan döden. O'Connell Davidson skriver vidare att vi ofta hör historier om personer med höga befattningar i samhället som går till prostituerade. Vad vi däremot inte hör är personer med höga befattningar ge upp sina karriärer för att prostituera sig. Vad O'Connell Davidson försöker beskriva är den typ av maktrelation som möjliggör prostitution. Hon motsäger däremot inte att det kan finnas subjektiva upplevelser av fritt val hos den prostituerade, men påpekar att prostitutionen som institution ändå kräver ekonomiska och politiska villkor som gör att personer agerar på ett sätt de inte gjort om villkoren sett annorlunda ut.

Vissa faktorer kan även göra maktrelationen starkare menar hon. Sociala grupper som generellt är mer utsatta för fattigdom, som förvägras fullständig juridisk subjektivitet och görs till objekt t ex. kvinnor, barn och migranter blir också mer sårbara för utnyttjande när de befinner sig i prostitution. Hon påpekar även att de brott mot de mänskliga rättigheterna som prostituerade utsätts för inte kan göras till individuella brott utförda av enskilda "bad guys", utan det handlar om brott som antingen rättfärdigas eller fördöms av lagstiftning, polisiära myndigheter och ibland offentliga hälsomyndigheter. O'Connell Davidsons teorier kring maktfaktorer gör alltså klart att vissa personer lättare utnyttjas i prostitution.

2.3.4 DET HJÄLPLÖSA OFFRET KONTRA DEN SKYLDIGA HORAN

Jo Doezema har bidragit med mycket forskning när det gäller analyser av debatterna och andra typer av dokument som rör trafficking och dess länk med prostitution. I artikeln "Loose Women or Lost Women?" (2000) ger hon en bild av hur paralleller kan dras mellan debatten kring det vita-slaveriet³ och dagens debatt om trafficking med kvinnor. Hon menar att bilderna av offren för trafficking konstrueras på samma sätt som man skapade myter kring det kvinnor i det vita slaveriet. I artikeln undersöker hon hur beskrivningar av begreppen det vita slaveriet och trafficking med kvinnor fungerar som kulturella myter och konstruerar vissa uppfattningar kring migrerande kvinnor till sexindustrin. Vad hon menar är att myterna kring det vita slaveriet uppkom därför att man ville reglera den kvinnliga sexualiteten men göra sken av att man egentligen skyddade kvinnor. Vad som var grundläggande rädslor när man talade om det vita slaveriet menar hon, var bl. a. en rädsla över att hotet från immigranter och utlänningar skulle äventyra den nationella identiteten och att kvinnor började bli mer självständiga. Dessa rädslor menar hon återfinns i dagens diskussioner kring trafficking med kvinnor.

The strategy of continuing to use the term "trafficking in women" to get publicity and funding, a defence often used by feminist organisations who recognise the inaccuracy and damaging effects of the stereotype, uses the discursive space created by the trafficking myth. (Doezema, 2000:45)

Detta användande av de gamla myterna kring det vita slaveriet menar Doezema gör att en ny typ av moralpanik förknippas med trafficking. Hon menar att detta fortfarande bygger på en rädsla över att förlora samhällets uppbyggda identitet. Denna identitetskris drabbar alla samhällen och beror på massmigration och globalisering.

The myth of "trafficking in women" is one manifestation of attempts to re-establish community identity, in which race, sexuality, and women's autonomy are used as markers and metaphors of crucial boundaries (ibid s 46).

Policyer mot trafficking som baseras på bilden av det tvingade oskyldiga offret och den elaka utländska förövaren hjälper till att konstruera statliga relationer och genusrelationer

---

³ Det vita-slaveriet kom enligt Doezema att betyda handel med en vit kvinna eller flicka med prostitution som syfte med inslag av våld, förtal eller inblandning av droger (Doezema, 2000:3).

som understryker att kvinnors renlevnad och beroendeställning behövs för familjens välmående och nationen i stort. Hon menar att majoriteten av offren för trafficking är medvetna om att de jobb som de kommer att erbjudas i mottagarlandet finns inom sexindustrin, men att de inte får veta sanningen om de förhållanden som arbetet kommer ske under. Doezema skriver att de mänskliga rättigheterna hos de kvinnor som migrerar till sexindustrin endast kan skyddas genom att mytbildningen kring kvinnorna upphör.

They (victims of trafficking) must no longer be used as the canvas upon which societies' fears and anxieties are projected; be defined no longer as innocent, sexless, "non-adults" or as the oppressed sex of backward countries; but as agents endowed with the ability to think, to act and to resist (ibid s 47).

2.3.5 SAMTYCKE ELLER TVÅNG?

I antologin *Gender, trafficking and slavery* (2002) skriver Jo Doezema ett kapitel som hon kallar "Who gets to choose? Coercion, consent and the UN trafficking protocol". I artikeln argumenterar hon för svårigheten att använda ordet samtycke/medgivande i definitionen av trafficking där kvinnor drabbas. Begreppet menar hon syftar till att göra kvinnors sexualitet både mer dygdig och farligare än mäns sexualitet och bör inte användas i politiska strategier som ska skydda sex-arbetares och migranternas rättigheter. Under förhandlingarna kring FN:s traffickingprotokoll, Palermo-protokollet, var just begreppet samtycke omtvistat.

Doezema påpekar att protokollet inte kommit till om det inte varit för starka påtryckningar från feministiska lobbygrupper. Åsikterna från lobbygrupperna delade sig i två riktningar. Den ena, Human Rights Caucus, såg prostitution som ett legitimt arbete medan den andra, the Coalition Against Trafficking in Women, såg all form av prostitution som ett brott mot kvinnans mänskliga rättigheter. Doezema understryker att hon själv tillhör den första gruppen då hon såg potentiella faror för sex-arbetarna om nya instrument kom att få betydelse i det internationella arbetet mot trafficking. Hon menar att åtgärder för att bekämpa trafficking historiskt använts emot sex-arbetare och immigranter. Doezema skriver vidare om de svårigheter som uppkom i förhandlingarna kring protokollet. Lobbygruppen CATW argumenterade för att definitionen på trafficking skulle innehålla alla typer av rekrytering och transport när det gällde prostitution oavsett om något tvång eller bedrägeri använts. Detta menar Doezema understryker deras hållning att prostitution per definition är skadligt för kvinnans rättigheter. Human Rights Caucus menade att just bedrägeriet var en nödvändig del i definitionen av trafficking jämfört med sex-arbete eller andra typer av arbete. De ville

heller inte att trafficking med sexuella ändamål skulle behandlas separat till skillnad från andra typer av trafficking dels med rädslan för att Palermo protokollet skulle bli ett dokument som tog ställning mot prostitution. Debatten mynnade slutligen ut i kontroverser kring begreppet samtycke. CATW menade att begreppet trafficking även skulle innefatta de situationer där en kvinna samtycker till att resa och samtycker till att utföra sexarbete eftersom samtycket i sig inte har någon betydelse – kvinnan utnyttjas likväl. Denna hållning skiljer sig bara marginellt från definitionen av trafficking som involverar barn, något som Human Rights Caucus menade att det är viktigt att hålla isär. Att jämföra kvinnor och barn blir missvisande då kvinnor som vuxna individer är förmögna att ta beslutet att samtycka till t ex. prostitution. Man riskerar annars att låta nedlåtande om man jämför en kvinnas vilja med ett barns. En sådan hållning har historiskt sett ”skyddat” kvinnor från att kunna utöva sina rättigheter.

2.3.6 VIKTEN AV DEFINITIONER

Catharine A. MacKinnon har skrivit en artikel i Harvard Review (2011) där hon problematiserar kopplingen mellan trafficking med människor och prostitution.

No one defends trafficking. There is no pro-sex-trafficking position any more than there is a public pro-slavery position for labour these days. (MacKinnon, 2011:271)

Det skulle vara otänkbart att i dagens samhälle förespråka trafficking med människor, särskilt om det dessutom handlade om trafficking för sexuella ändamål menar hon. Precis som Doezema påpekar hon att dagens politik på såväl nationell som global nivå handlar om att definiera problemen med trafficking. Hon menar att man strävar efter att göra så specifika definitioner att det inte finns något kvar att försvara. När det kommer till prostitution blir det mer invecklat menar hon. Det finns enligt henne länder och enskilda debattörer som vill bekämpa prostitution men lika många talar om prostitution som något naturligt, som gynnar samhället och där individen själv ansvarar över sina handlingar. Alla dessa åsikter kring prostitution omger och är underliggande i debatter kring trafficking för sexuella ändamål menar hon. Man skulle kunna säga att trafficking alltså enligt MacKinnon är ett globalt erkänt socialt problem, men det samma gäller inte prostitution.

2.3.7 PROSTITUTIONSREGIMER

Joyce Outshoorn (2004) som jag redan nämnt skiljer mellan tre (eller fyra) olika regimer vad gäller policyer kring prostitution. Den första är den *abolitionistiska* regimen där man vill kriminalisera den tredje parten. Den andra är *förbudsregimen*, policyer som gör prostitution olagligt i sig, vilket gör att den prostituerade gör sig skyldig till brott. Den tredje regimen *reglerar* prostitutionen och gör den laglig med viss statlig inblandning. Den fjärde består i den neo-abolitionistiska regimen som utgörs av Norge, Island och Sverige där man kriminaliserat sexköparen.

2.3.8 DISKURSER I STORBRITANNIEN

I artikeln ”Discourses Surrounding Prostitution Policies in the UK” av Johanna Kantola och Judith Squires (2004) utreds de brittiska diskurserna från 1980-talet och framåt vad gäller trafficking med kvinnor och prostitution. De vill ta reda på vilka diskurser som varit tongivande i policydebatten och har därför gjort en jämförelse av olika diskurser gällande prostitution i Storbritannien och Nederländerna (Kantola & Squires, 2004:77).

De menar att prostitutionsdebatten formats av två diskurser. Den första är diskursen om prostitution som en allmän olägenhet, vilken främst hördes under 1980- och 90-talet. Där talades det om den prostituerade som störande den allmänna ordningen och såg den som ett hot mot samhället. Den prostituerade sågs som en smittohärd och i den här diskursen drogs paralleller mellan prostitution, kriminalitet och smitta. Diskursen har sitt ursprung i det engelska liberala sättet att lagstifta där man skiljer på det offentliga och det privata. Fokus har legat på det lokala samhället i den här diskursen. Den andra diskursen som blivit tongivande sedan den allvarliga situationen med fenomenet trafficking uppdagats i Storbritannien är den moraliska diskursen om prostitution. I den diskursen talas snarare den prostituerade om i termer av ett oskyldigt offer. Här ser man tydliga paralleller till en retorik som fokuserar mänskliga rättigheter i en internationell kontext, religiösa ortodoxer och ett feministiskt perspektiv på sexuell dominans.

Enligt brittisk lag är det inte ett brott att sälja sex, men många handlingar kopplade till sexhandel är brottsliga. Man kan säga att prostitution ses som en privat angelägenhet så länge den inte stör den allmänna ordningen. Att den brittiska diskursen präglats av synen på prostitution som ett hot mot den allmänna ordningen har medfört att vissa andra sätt att se på prostitution gjorts omöjliga. Sexarbetardiskursen som varit rådande i Nederländerna har varit osynlig i Storbritannien menar författarna. Här drar de även paralleller till O’Connell

Davidson som menar att om de strukturer som gör att människor hamnar i prostitution inte görs synliga, vilket inte sker i Storbritannien, kan de prostituerade bli än mer utnyttjade.

Vad gäller prostitutionsdebatterna har också två falanger varit tongivande, debatten kring trafficking och debatten kring ”kerb-crawling”. Kerb-crawling kan bäst beskrivas som gatuprostitution där en sexköpare plockar upp en prostituerad med bil. Traffickingdebatten har till skillnad från kerb-crawlingdebatten som fokuserat aktörer i det lokala samhället, inriktat sig på aktörer i en internationell kontext. Författarna menar att diskursen kring den allmänna olägenheten tillsammans med debatten kring kerb-crawling har försvårat arbetet mot trafficking. När man sedan skulle utveckla policyer mot trafficking i Storbritannien fick den moraliska diskursen bli rådande. Här menar de dock att denna innehåller fyra motstridiga diskurser.

Notably, it draws on traditional morality, and on child welfare concerns, on international human rights agendas and on feminist analyses of sexual domination. While each of these discourses clearly offers its own distinctive agenda in relation to trafficking, what they share is a preoccupation with protecting the innocent victim. The moral order discourse therefore makes appeal to four quite distinct, and at times incompatible, discourses (Kantola & Squires, 2004:88).

I den första görs klart att man utgår från en traditionell moral som ofta bygger på kristna värderingar, i den andra fokuseras barns moraliska och fysiska rätt till välfärd i stället för kvinnor och kvinnors rättigheter, i den tredje står de internationella mänskliga rättigheterna i fokus och i den fjärde är det radikalfeministiska synen som blivit tongivande där man hävdar att sexuell exploatering bygger på kvinnors underordning såväl politiskt som globalt. Den sistnämnda har internationellt framförts av CATW som Doezema även skriver om. Alla fyra inriktningar inom den moraliska diskursen delar dock synen på offret som oskyldigt och hjälplöst.

2.3.9 SKAPANDET AV ETT SOCIALT PROBLEM

För att visa hur ett socialt problem kan skapas kan man använda sig av Anneke Meyers artikel ”The Moral Rhetoric of Childhood” (2007). Hon skriver om hur diskurser kring oskyldighet varit tongivande i beskrivningen av barn i Storbritannien. Hon menar att barn och barndom förknippas starkt med en moralisk retorik, vilket gör att man kan hänvisa till dessa begrepp utan att bli ifrågasatt. Men hon menar också på problem som rör barn och deras

behov av skydd talas om i specifika kontexter. Men kring de risker som barn utsätts för verkar det finnas en slags hierarki i vad som görs till sociala problem. Här talar hon om pedofili som i media och i det offentliga målas upp som det värsta tänkbara. Andra typer av t ex. psykiskt utnyttjande av barn eller barn som dör i trafikolyckor ges inte lika stort utrymme. Därför påpekar hon att begreppet barndom används som moralisk retorik och påpekar även att den sociala kontexten i vilken problemen målas upp har stor betydelse (Meyer, 2007:100).

3. METOD

I följande avsnitt kommer jag att förklara hur jag gick tillväga med att dekonstruera handlingsplanerna mot trafficking. Jag kommer att börja med att diskutera de val jag gjort vid insamling av material, sedan kommer jag att beskriva mitt metodologiska verktyg, diskursanalys, och hur jag använt det i mina analyser av materialet. Slutligen följer en diskussion kring min egen förförståelse samt kring validitet och generaliserbarhet.

3.1 INSAMLING AV MATERIAL

Jag började med att undersöka vad det fanns för typer av textmaterial att tillgå som berörde trafficking med människor och prostitution. Jag sökte först efter dokument utfärdade på nationell nivå, men det var relativt svårt att finna var respektive regering publicerar dokument. Jag började då söka i databaser från EU:s institutioner. Man hänvisade då på EU:s anti-traffickinghemsida (<http://ec.europa.eu/anti-trafficking/index.action>) att man på nationell nivå upprättat byråer för rapportering kring människohandel. På sidan fanns en sammanfattning av alla länders arbete mot trafficking och där fanns även länkar till nationella dokument. Efter att ha varit inne på samtliga länders infosidor såg jag att flera regeringar upprättat handlingsplaner mot trafficking med människor vilka jag kunde använda i analysen. Vissa hade inte upprättat handlingsplaner alls och föll därför ur urvalet. Några länder hade handlingsplaner men de fanns inte tillgängliga på de språk jag behärskar. Så ett urval gjordes även utifrån en språklig aspekt, där jag vände mig till material på engelska eller svenska.

Vissa regeringar så som Österrike, Polen och Storbritannien hade gjort övergripande handlingsplaner som innefattar alla typer av trafficking medan Sverige och Spanien specificerat handlingsplanerna att framförallt gälla människohandel. Vissa hade även gjort

mer specifika handlingsplaner mot människohandel med sexuella syften. Vad gäller valet av material är handlingsplanerna primärkällor och därför anser jag dem tillförlitliga. Här nedan presenteras samtliga handlingsplaner och deras titlar.

Polen/Council of Ministers. (2009). *National action plan against trafficking in human beings for 2009-2010*.

Spanien/Gobierno de España. (2009). *Comprehensive Plan to Combat Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation 2009-2012*.

Storbritannien/Home office & Scottish Executive. (2007). *UK Action Plan on Tackling Human Trafficking*.

Sverige/Regeringen. (2008). *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Skrivelse 2007/08:16.

Österrike/Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2009). *National Action Plan Against Human Trafficking covering the period from 2009-2011*.

Österrike/Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2009). *First Austrian Report on Combating Human Trafficking covering the period from March 2007-February 2009*.

Samtliga rapporter finns att hämta på: <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

3.2 URVALSKRITERIER

Eftersom jag intresserar mig för talet om prostitution kopplat till trafficking ville jag jämföra länder som befinner sig i skilda europeiska kontexter. För att kunna välja länder använde jag mig av Esping-Andersens välfärdsstatliga regimindelning (Esping-Andersen, 1990:26ff). Dock bör tilläggas att det kan vara svårt att göra den här typen av indelning i dagens Europa då länder kan innehålla mer eller mindre av alla regimtypiska drag. Ändå ger den här typen av kluster en indikation på att den statliga organiseringen såväl som diskursiva kontexter kan variera inom Europas gränser. Som exempel på den liberala regimen valde jag att analysera Storbritannien. Den kontinentala regimen fick representeras av Österrike och Spanien. Den nordiska, eller socialdemokratiska som den också kallas belyses med Sverige som exempel. Utöver dessa fann jag det även intressant att ta med en relativt ny EU-medlemsstat, som även flyttar fokus från att uppsatsen enbart skulle hantera västeuropeiska länder, nämligen Polen. Även i förhållande till de prostitutionsregimer jag presenterat enligt Outshoorn (2004) blir mitt urval brett.

Då många handlingsplaner gjorts efter att Palermoprotokollet (UNHCR 2000) kommit till 2003, valde jag handlingsplaner som utfärdats mellan 2007-2009. Slutligen blev urvalet fem

nationella handlingsplaner från länderna Sverige, Österrike, Polen, Storbritannien och Spanien. Vad gäller fallet Österrike har jag fått göra övervägandet att även analysera deras rapport kring trafficking med människor som täcker perioden 2007-2009 då denna ligger till grund för handlingsplanen som kom 2009. Detta övervägande har gjorts för att få en bättre balans mellan Österrikes och de övriga ländernas handlingsplaner som är mer utförliga.

3.4 DEKONSTRUKTION

En grundtanke vid diskursanalys är att det valda materialet säger något om verkligheten. Materialen kan skifta men man utgår från att de är konstruerande och konstruerade. Materialet beskriver och skapar därför förståelser (Börjesson & Palmblad, 2007:17). Handlingsplanerna är skrivna av människor med en specifik agenda, därför blir även handlingsplaner som material konstruerade samtidigt som de konstruerar tal om t ex trafficking. Att dekonstruera innebär således att plocka isär talet om ett specifikt fenomen i mindre beståndsdelar för att se vad det innehåller. I talet om trafficking består dekonstruktionen i att vid en specifik tidpunkt se t ex. vad man säger att trafficking är och vad det inte är.

3.4.1 HUR JAG GJORDE

Konkret innebär dekonstruktionen att jag har läst och ställt frågor till texterna för att skönja vissa mönster. Jag började med att läsa igenom alla texter och gjorde sedan ett analyschema för att kunna plocka isär texterna. Analyschemat bestående av ett antal frågor (se bilaga 1) har hjälpt mig att finna nyckelord i handlingsplanerna för att vidare kunna hitta likheter och skillnader i talet om trafficking med människor i ländernas handlingsplaner.

Analyschemat blev alltså mitt verktyg för att kunna operationalisera mitt övergripande syfte samt mina frågeställningar. Frågorna i analyschemat har varit mina verktyg för att dekonstruera begreppet trafficking. Något som var viktigt i utformningen av frågorna var att ställa dem på ett sådant sätt att man kommer åt det man vanligtvis tar för givet. Ett exempel på en sådan fråga kan vara, vad är trafficking? Svaren på frågorna har sedan kopplats till de begreppsliga verktyg som jag presenterat i teoridelen. Efter att ha kopplat frågorna till teorin läste jag handlingsplanerna igen för att gå djupare i texterna. När jag fått svar på frågorna sammanställde jag resultaten och gick igenom resultatet fråga för fråga för att försöka finna återkommande begrepp eller nyckelord. Arbetet har präglats av noggrann läsning och många handlingsplaner har jag läst flera gånger. Jag gjorde valet att bara analysera sammanhängande text i varje handlingsplan och bortsåg från de tabeller där man beskriver

mer vilka åtgärder som ska genomföras vid vilken tidpunkt. Detta val gjorde jag därför att jag inte har som syfte att studera vilka åtgärder som blir aktuella i handlingsplanerna.

3.5 FÖRFÖRSTÅELSE

I Sverige finns som jag nämnt i bakgrunden en rådande jämställdhetsdiskurs på statlig nivå. På den högsta politiska nivån har dock radikalfeministiska synsätt på prostitution fått bli tongivande i lagstiftning. Min förförståelse är därför präglad dels av en diskurs kring jämställdhet, men även av den svenska lagstiftningens sätt att kriminalisera sexköparen samt se prostitution som ett uttryck för ojämställdhet vad gäller sexualitet. Det är därför viktigt att jag ställer mina egna ställningstaganden i frågan utanför arbetet med uppsatsen. Jag lägger därför stor vikt vid att inte ta något för givet utan försöker presentera fenomenen så som de ser ut inom de diskurser jag studerar. Vad gäller min teoretiska förförståelse gjorde jag utifrån tidigare kunskap ett antagande att diskurser kring prostitution skiljer sig åt inom Europas gränser. Jag visste även att ländernas geografiska läge kunde påverka deras roller som transit- mottagar- och sändarland när det gäller trafficking med människor. Jag hade även en bild av hur de olika ländernas välfärdsstatliga organisering vad gäller t ex. syn på jämställdhet och migration kunde skilja sig åt.

3.6 VALIDITET

God validitet brukar ofta beskrivas som att man använder rätt verktyg i sin studie så att man faktiskt undersöker det som är syftet att undersöka i uppsatsen. Jag ser verktygen som de hjälpmedel i form av teoretiska begrepp samt det analyschema vilket hjälper mig att söka besvara de frågeställningar jag presenterat. Det kan också handla om att synliggöra sin egen förförståelse, vilket jag försökt göra ovan. Validitet kan i textanalys även handla om aspekten på tolkning. Textläsningen måste vara tillräckligt noggrann för det syfte man valt, vilket kan testas genom intersubjektivitet. Om en annan person gör samma studie som jag gjort och kommer fram till samma resultat kan en studie sägas ha god intersubjektivitet (Bergström & Boréus, 2000:34ff). Intersubjektiviteten hänger även samman med ett mått av genomsynlighet, vilket skulle kunna innebära att handlingsplanerna görs tillgängliga för den som läser uppsatsen genom citat. Jag anser även att citaten lättare gör att läsaren kan följa min analys och de diskussioner jag för med texterna (ibid s 262). Jag kommer att hänvisa till handlingsplanerna utifrån nationalitet, år och sida t ex. Sverige, 2008:2.

3.7 GENERALISERBARHET

Syftet med den här uppsatsen är att granska talet om prostitution i handlingsplaner mot trafficking. Jag gör inte anspråk på att kunna generalisera mina resultat annat än på de länder jag analyserar. Eftersom min uppsats är av komparativ sort är det just de specifika fall (handlingsplaner) jag valt ut som jämförs med varandra.

4. RESULTAT OCH ANALYS

I den här delen är texten strukturerad på så sätt att jag under två huvudrubriker, hegemoni och antagonism, redogör för resultat och analys under olika tematiska rubriker. Rubrikerna bygger på vissa nyckelord jag funnit i handlingsplanerna. Detta gör alltså att resultat och analys vävs samman i ett avsnitt. I den avslutande diskussionen kommer jag att återknyta resultat och analys till det övergripande syftet samt de frågeställningar jag presenterat inledningsvis.

4.1 INSLAG AV HEGEMONI I TALET OM TRAFFICKING

Min resultatredovisning och analys tar sin början i de begrepp jag funnit i handlingsplanerna som tilldelas ungefär samma betydelser. Att de tilldelas samma betydelser kan innebära att jag funnit att man i handlingsplanerna t ex. använder samma ord för att beskriva trafficking eller att man talar om fenomen på liknande sätt.

4.1.1 TRAFFICKING SOM GLOBALT PROBLEM OCH HOT MOT MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER GENOM EXPLOATERING

I samtliga handlingsplaner görs trafficking till ett socialt problem, vilket man argumenterar för genom att bl. a. hävda att det är ett allvarligt brott mot mänskliga rättigheter. I Österrikes handlingsplan skriver man att:

Human trafficking represents a grave violation of human rights and human dignity and is one of the most serious crimes. Human trafficking is increasingly developing into a global problem that can only be tackled at the global level and in an international context (Österrikes rapport och handlingsplan, 2009:1).

Samtliga handlingsplaner talar även om trafficking som en typ av organiserad brottslighet som ofta sker transnationellt (Se t ex. Sverige, 2008:5 eller Storbritannien, 2007:12). Man talar även om trafficking som ett globalt problem som ökar i omfattning. Vilket Spanien uttrycker på följande sätt:

There is, however, consensus in affirming that we are facing a problem which affects millions of people as has been broadly reflected in the United Nations Office on Drugs and Crime report entitled "Trafficking in persons: global patterns", published in May 2006 (Spanien, 2009:7).

I den svenska handlingsplanen skriver man att "människohandeln är en allvarlig kränkning av den enskilda individens människovärde och rätt att få bestämma över sitt liv och sin kropp" (Sverige, 2008:4). Detta kan ses som ett av de svenska sätten att göra trafficking till ett socialt problem genom att det är ett hot mot individens människovärde. Här handlar det inte bara om ett allvarligt brott mot de mänskliga rättigheterna utan även om en kränkning av den enskilda individen. I de andra handlingsplanerna finns tydligare fokus på trafficking som ett hot mot världssamhället.

Talet om trafficking i handlingsplanerna indikerar att man kan se en tydlig strävan efter hegemoni i talet om trafficking som ett socialt problem. Enligt Laclau & Mouffe kan en hegemonisk strävan inte ses som stabil, i mitt fall innebär detta att hegemonin kring vad som utgör ett socialt problem kan komma att ändras och ges andra innebörder. I traffickingdiskursen ser jag talet om trafficking som socialt problem som ett moment, dvs. innebörden är tillfälligt fixerad. Dock finns här även inslag av antagonism i vad som faktiskt utgör det sociala problemet eller problemen. Meyer (2007) menar att hur ett socialt problem görs kan ha att göra med den kontext som problemet existerar inom. Kontext ser jag som ett lands strukturer i form av t ex. politik och institutioner vilka formar olika sätt att se på och hantera samhällsliga fenomen. MacKinnon (2011) menar att det är otänkbart att förespråka trafficking och liknande slutsatser kan dras utifrån de handlingsplaner som här utgör analysmaterial. Enligt henne har det internationella arbetet med att definiera trafficking haft stor betydelse då det är genom de tydliga definitionerna som man skapar ett gemensamt ställningstagande mot trafficking.

Vid tidpunkten då handlingsplanerna skrivs kan man se att man genomgående talar om mänskliga rättigheter kopplat till trafficking. Mänskliga rättigheter ser jag som både moment och nodalpunkt i traffickingdiskursen, i enlighet med Laclau & Mouffes diskursteori. Betydelsen av moment innebär att man inte ifrågasätter de mänskliga rättigheterna i diskursen, utan att talet om mänskliga rättigheter ges samma betydelser och tas för givet. Mänskliga rättigheter kan alltså ses som en nodalpunkt, vilket innebär att detta begrepp får privilegierad ställning i diskursen i jämförelse med andra tecken. Anledningen till detta kan

vara att mänskliga rättigheter är en diskurs i sig som råder hegemoni kring, vilket det gjort ända sedan den första konventionen för mänskliga rättigheter upprättades. Därför blir det relativt enkelt för länderna att enas kring detta begrepp även när det tas in i traffickingdiskursen. FN:s konventioner blir därför tongivande i sättet att tala om trafficking som ett hot mot mänskliga rättigheter, vilket syns vid granskningen av handlingsplanerna. Medlemskap i EU kan också vara en faktor som får betydelse i hur man knyter mänskliga rättigheter till trafficking med människor. Som jag nämnt finns en strävan att harmonisera policyer och lagstiftning och mänskliga rättigheter skulle kunna vara en ståndpunkt där det är relativt enkelt för länderna att enas. Det skulle vara svårt att hävda att de mänskliga rättigheterna inte bör tas på fullaste allvar och det skulle också strida mot en rad konventioner och lagar.

Att samtliga länder ratificerat Palermoprotokollet blir givetvis också något som gör att man talar om trafficking på liknande sätt. Likheterna består i att man talar om trafficking som en handling som innefattar någon typ av transporter eller rekrytering. Trafficking innehåller inslag av tvång, hot eller att man blir lurad. Trafficking har även ett exploaterande syfte, vilket bl. a. talas om i termer av sexuell exploatering och tvångsarbete (se t ex. Sverige, 2008:5 och Storbritannien, 2007:14). Sverige, Storbritannien och Spanien definierar trafficking med människor utifrån Palermoprotokollet men även i Polens och Österrikes handlingsplaner hänvisar man till Palermoprotokollet (se Polen, 2009:2)

4.1.2 SMUGGLING

Man kan påstå att det råder en allmän uppfattning i handlingsplanerna att det är viktigt att skilja trafficking med människor från smuggling. Både i den brittiska och i den spanska pekar man specifikt på att det är viktigt att skilja dessa fenomen åt. Att detta är viktigt kopplas samman med talet kring inslaget av tvång, eller å andra sidan att välja att migrera av egen fri vilja. I den brittiska handlingsplanen skriver man att:

Trafficking of human beings should not be confused with "smuggling" of human beings. The majority of people who enter the UK illegally have either done so by themselves or arranged to be smuggled into the country" (Storbritannien, 2007:14).

Spanien skriver:

It is important to draw a distinction between trafficking in human beings and the smuggling of migrants... smuggling of persons, despite often being characterised by degrading or hazardous condition, requires their consent when they put themselves in the hands of smugglers. Trafficking is not consensual or, if there was an initial consent, it was through coercion, deception or abuse” (Spanien, 2009:5).

På något sätt så verkar dessa distinktioner göra att de som utsätts för trafficking inte ses som migranter. Även om de också kan passera en gräns illegalt talar man inte om det på samma sätt som om man blivit smugglad. Det man kan säga om det här sättet att skilja fenomenen trafficking och smuggling åt är att trafficking främst verkar utgöra ett hot mot individen och dess rättigheter medan smuggling istället målas upp som ett hot mot staten, inhemsk arbetsmarknad och lönebildning. Detta är något som även Doezema (2000) skriver om när hon talar om de hot som globalisering och migration utgör mot samhällen. Det finns indikationer på denna hotbild i handlingsplanerna. Nationalstaterna verkar rädsla för att insmugglade migranter ska komma och göra anspråk på den nationella välfärden samt att de ska ta jobben ifrån medborgarna i nationen.

Trots att den svenska, polska och österrikiska handlingsplanen inte definierar skillnaden mellan smuggling och trafficking, blir det ändå klart att trafficking inte innefattar smuggling. Enligt den diskursteoretiska ansatsen är det genom att granska vad något görs till, vad som hålls för sant vid en viss tidpunkt man även kan komma vad något inte är. Här finns indikationer på att trafficking är en objektiv diskurs i den meningen att diskursen i sig etablerats och blivit en social praktik vi tar för givet. Smuggling är inte trafficking och trafficking är inte smuggling. Om en diskurs blir objektiv sker detta genom politiken, vilket jag ser tecken på när det gäller trafficking. Genom politik på främst den internationella nivån har talet om trafficking och vissa beståndsdelar i begreppet tillfälligt fixerats och blivit moment, vilket har skett genom en hegemonisk process, där andra betydelser uteslutits. Dock kan dessa moment återgå till att bli element igen eftersom diskursen i dess naturliga form aldrig kan etableras fullständigt och för evigt.

I de fall där man tydliggör skillnaden mellan smuggling och trafficking talar man också om det fria valet som jag nämnt ovan. Har någon valt att migrera illegalt är man inte ett offer i den konkreta kontext som man är om utsätts för trafficking. Vilket alltså blir något som kan förhindra en persons rätt till sina mänskliga rättigheter. En aspekt av problematiken kring trafficking verkar alltså hänga ihop med migration. Något som man även erkänner i den

brittiska handlingsplanen där man skriver att trafficking tydligt hänger ihop med frågor som rör migration (Storbritannien, 2007:23).

4.1.3 BARNS RÄTTIGHETER

I de olika innebörderna kring trafficking med människor finns vissa gemensamma värderingar i handlingsplanerna, nämligen vad som anses vara det värsta - att barn inte ska utsättas. Man skriver att barn är sårbara för utnyttjanden av olika slag samt att det främst är barn som drabbas av trafficking (se Sverige, 2008:9 och Österrikes handlingsplan 2009:1). Den svenska handlingsplanen skriver även att barn står i beroendeställning gentemot vuxna vilket gör dem än mer sårbara (Sverige, 2008:9). I den polska handlingsplanen skriver man att det skydd som finns mot barn som drabbas inte kan se ut på samma sätt som det skydd som finns för vuxna utsatta (Polen, 2009:17; se även Storbritannien, 2007:8; Österrikes rapport, 2009:17 samt Spanien, 2009:10). I talet om barns rättigheter verkar det alltså finnas en hegemonisk strävan. Här kan man också hävda att det precis som kring mänskliga rättigheter finns en allmän objektiv diskurs där barns rättigheter inte ifrågasätts, vilken man lånar in i diskursen kring trafficking.

Att barn ses som offer på ett annat sätt än vuxna kan kopplas till Meyer (2007), hon menar att det finns en speciell moralisk retorik som ofta används när man talar om barn vilken jag kan se i handlingsplanerna. Hennes forskning pekar på att sexuella övergrepp mot barn kommit att få status av ett viktigt socialt problem vilket har lett till reella policyförändringar, vilket gör det logiskt för länderna att bekämpa sexuell exploatering av barn. I handlingsplanerna är det värsta att barn blir exploaterade sexuellt, medan det finns ett annat sätt att tala om t ex. tiggeri (se t ex. Österrikes rapport, 2009:18). Tar man med aspekten på att det verkar finnas hierarkier i hur man talar om offer skulle man kunna hävda att det finns inslag av antagonism i hur man talar om barn som offer i en annan kontext än vuxna, men att det ändå verkar råda en hegemonisk strävan i talet om barn som offer. Majoriteten av handlingsplanerna riktar alltså specifikt fokus mot barn som drabbas av trafficking, detta brott kräver heller inte att något otillbörligt medel använts.

4.1.4 OFFER

När man talar om offer för trafficking talar man i alla handlingsplaner främst om kvinnor och barn. Traffickingoffret är fattigt, kommer från ett fattigt land, har låg utbildningsnivå,

har svårigheter att emigrera lagligt, är kanske arbetslös, landet offret bor i kan ha dålig bostadssituation och offret kan vara eller ha varit utsatt för våld i hemmet.

Offren enligt Polens handlingsplan kommer uteslutande från Ukraina och Vitryssland och har låg socioekonomisk status (se Polen, 2009:1). Österrikes handlingsplan beskriver offret på ett liknande sätt, de kommer från fattiga land, har ofta varit utsatta för våld i hemmet samt att de är drabbade av andra faktorer som gör dem sårbara att drabbas för trafficking. Exempel på sådana faktorer kan vara låg utbildning och svårighet att få bostad i hemlandet (Österrikes rapport, 2009:2). Men Österrike skiljer sig på ett sätt åt från de andra länderna. Där man definierar offret som en människa med kompetens och resurser:

Victims of human trafficking shall mean people who are victims in a concrete context, without denying them their self-competence and resources (Österrikes rapport och handlingsplan, 2009:1).

Den här definitionen av ett offer med kompetens och resurser anser jag utgör argument för att offret görs till ett subjekt med möjligheter till handling. Vilket skulle kunna indikera att det finns inslag av antagonism i talet om offret. Man skiljer även på prostituerade och offer för trafficking, vilket jag kommer att ta upp mer under följande rubrik.

Storbritannien använder sig snarare av beskrivningar på offret utan möjligheter till handling. Offret rövas bort, låses in och luras vilket gör att man snarare talar om offret i termer av objekt, dvs. en person som inte har möjlighet att själv bestämma och snarast undermedvetet knyter sig själv och sin person till förövaren. Man skriver: "Some victims do not self-identify because they may not recognise that the situation in which they are in actually constitutes a recognised crime against their person, or they may have been in an exploitative situation for such a long time that they have built up a psychological dependency on their exploiters" (Storbritannien, 2007:48). I Storbritannien menar man att offer för trafficking finns runt om i hela landet, inte bara i storstäder och att offren utsätts för brott genom personer som opererar i organiserade nätverk.

Sverige gör ingen uppdelning mellan offer för människohandel och offer för prostitution. Det kan därför vara svårt att skilja dessa offerpositioner åt i analys. Att Sverige gör på detta

sätt kan man koppla till sättet man ordnat lagstiftningen och sättet på vilket man ser på prostitution och trafficking som starkt sammanlänkade fenomen och sociala problem. Offret är en flicka eller kvinna mellan 16-35 år, hon kommer huvudsakligen från Östeuropa eller från Asien eller Afrika (Sverige, 2008:7). I Sverige finner man oftast offren i storstadsmiljöer och en stor del av verksamheten sker i det fördolda.

Att upptäcka prostitution och se de behov som personer som befinner sig i prostitution kan ha, är svårt av flera anledningar. Prostitutionen sker till stor del i det fördolda och upplevs också ofta som skamligt att prata om (Sverige, 2008:12).

I Spanien skriver man att de flesta offren för trafficking återfinns inom prostitution och 90 % av kvinnorna som arbetar med att sälja sexuella tjänster inte är från Spanien. Hälften av kvinnorna är från Sydamerika, en tredjedel från Europa (främst öst) och resten är från Afrika (Spanien, 2009:8). Precis som i Storbritannien skriver man att offren tillfångatas av traffickerare och att sårbarheten för att bli utsatt för trafficking ofta beror på bakomliggande sociala problem. Man påpekar också att en av anledningarna till att bli offer kan bero på en svårighet att migrera lagligt (Spanien, 2009:8).

Att alla handlingsplaner nämner kvinnor som offer visar också att detta tal rymmer en hegemonisk strävan inom traffickingdiskursen. Subjektspositionen som tilldelas offret ges samma betydelse i de olika handlingsplanerna. Majoriteten av länderna beskriver offren på liknande sätt, de är objekt som utnyttjas och i behov av all hjälp de kan få. Offret är alltså en kvinna eller ett barn, de kommer ifrån mindre bemedlade länder, de är ofta mellan 16-35 år och talas ofta om som objekt. Görs offret till objekt omöjliggör diskursen på ett sätt att offret har tillgång till resurser att utföra handlingar. Snarare möjliggör talet om offret som objekt att staten och det internationella samhället ska hjälpa till på bästa möjliga sätt. Inslag av antagonism finns dock som jag nämnt, där Österrike ger offret resurser och handlingsmöjlighet.

En intressant iakttagelse är att offret aldrig har samma nationalitet som landet i vilket handlingsplanen upprättats. I samtliga handlingsplaner förutom Polen talar man om offer från Polen, men i den polska handlingsplanen kommer offret från Ukraina och Vitryssland. Detta kan ha att göra med att man i handlingsplanerna skapar en slags nationell självbild som utesluter att offren har sin hemvist där. Med tanke på självbilden blir det också

intressant att man talar om dysfunktionella familjer och våld i hemmet som en av orsakerna till att bli offer för trafficking. Dessa fenomen finns ju i samtliga länder, men här definierar man det som sammankopplat med offret och som existerar utanför den egna nationen.

Att offret konstrueras som objekt i handlingsplanerna kan kopplas till Doezema (2000). Beskrivningar av kvinnan som ovetandes luras in en situation där hon inte kan påverka sitt eget liv förstärker de genusrelationer som samhället bygger på menar hon. Genom att tala om kvinnor som lurade offer tar bort deras möjligheter till handling och kanske i längden försvårar kvinnors migration. Här kan man fråga sig om det finns faror i att förminska kvinnor till offer på det här sättet. Det säger något om att vi har en bild av det kvinnliga offret inte själv har några som helst möjligheter, och hon får heller inte välja att sälja sin kropp. Doezema menar även att arbetet mot trafficking kan ses som en täckmantel för att förhindra sex-arbetare och migranter från att kunna hävda sina rättigheter. Även om man har som mål att skydda någon från att bli exploaterad kanske talet om trafficking kan göra att det blir väldigt svårt för kvinnor att överhuvudtaget kunna migrera. Många av offren riskerar att skickas tillbaka till sina hemländer för att sedan återigen bli offer.

Det vi ser här ett tydligt bevis på den feminisering av fattigdom och migration som talas om världen över. Globaliseringen av ekonomin har medfört att många länder fått en bättre ekonomi, men det har även ökat skillnaderna mellan fattiga och rika länder. Att människor vill migrera kan man se som en orsak av ökade klyftor, eller att den globala arbetsmarknaden styrs som andra typer av marknader av utbud och efterfrågan. Det verkar som att om det finns efterfrågan på billig arbetskraft finns det också utbud. Även om O'Connell Davidsons (1998) teori främst rör prostitutionen som institution har hon poänger vilka kan kopplas till ovanstående resonemang. Om en person i sitt hemland har svårt att få arbete, är fattig och kanske har en familj att försörja är det inte svårt att se varför utbud på billig arbetskraft finns.

4.1.5 FÖRÖVAREN

Man använder som visas ovan lite olika begrepp när det gäller den som gör sig skyldig till trafficking. Begreppen trafficker, människohandlare, förövare och gärningsman (perpetrator min översättning) förekommer. Personen som gör sig skyldig till trafficking är i samtliga fall en man, endast Sverige nämner enstaka kvinnor som förövare, men då har de tidigare varit offer själva (Sverige, 2008:6). Personen kommer oftast från Östeuropa och tillhör någon

form av kriminellt nätverk eller organisation. Beroende på ländernas olika geografiska läge kan även personen komma från andra delar av världen, men Östeuropa förekommer oftast i talet om gärningsmannen (se t ex. Österrikes rapport, 2009:25). Den polska handlingsplanen skriver att gärningsmannen ofta kommer från samma land som sitt offer:

As research shows, persons involved in recruiting women abroad are from the same countries as their victim” (Polen, 2009:1).

Man skriver även att en förövare är en person som har samma medborgarskap som offret eller som är bosatt i landet dit offret lurats. (Polen, 2009:1).

Storbritanniens handlingsplan skriver att gärningsmannen kan vara östeuropé, men att han i så fall opererar i relativt lösa nätverk. Nätverk som organiserar trafficking från Kina och Sydöstra Asien är mer organiserade. Man skriver även att förövaren och offret ofta har samma nationalitet. (Storbritannien, 2007:15).

Sverige benämner människohandlaren som en cynisk utnyttjare och grov brottsling som främst utnyttjar människor för sexuella syften.

Människohandlars cyniska utnyttjande av människor för sexuell exploatering är, vid sidan av handeln med vapen, alkohol och droger, en del av den verksamhet som utgör den grova organiserade brottsligheten (Sverige, 2008:3).

Talet om den som utför trafficking verkar också innehålla en hegemonisk strävan. Dock varierar talet lite, man använder olika namn på personen, men de ges samma innebörd. Men här finns precis som i analysen kring bilden av offret ett tydligt skapande av en förövare som kommer från ett annat land. Man kan hävda att subjektspositionen förövare ges samma mening i alla handlingsplaner. Han är en utnyttjare, bra på att luras och förtala och kommer från ett annat land än det egna, opererandes i någon form av kriminellt nätverk.

Enligt Doezema (2000) bidrar talet om den elake manlige förövaren precis som det hjälplösa kvinnliga offret till att genusrelationer i samhället kan upprätthållas. Talet om förövaren i handlingsplanerna visar att han kommer från samma delar av Europa och det är han som är den aktive utövaren av de brott som trafficking utgör. Jag anar fara med att måla upp en tydlig bild av förövaren då jag anser att genusrelationer och de sätt som samhällen hanterar

sociala problem, eller hur man förhåller sig till migration lika väl kan vara orsaken till att trafficking överhuvudtaget existerar. Det är inte förövaren som själv är ansvarig för att problemet existerar. Endast i Sveriges handlingsplan nämns kvinnor som förövare, men då är det enstaka fall det handlar om, och man påpekar att hon ofta varit offer själv. Det som också blir intressant här är att man, när det kommer till trafficking, så tydligt har en bild av en förövare. Jämför man denna bild med en person som smugglar verkar inte den personen vara en förövare i samma mening, här är det snarare personerna som väljer att migrera illegalt (smugglas) som görs till förövare, och som på något sätt utnyttjar systemet. Detta gör återigen att bilden av trafficking som hot mot människan, med traffickeraren som förövare, står mot bilden av smuggling som hot mot staten, där den som smugglas utgör hotet. Slutsatsen enligt min analys är att det kanske inte är givet vem som är förövare, om vi talar om trafficking kontra smuggling. Trots detta något sätt är ändå förövare det värsta man kan vara, fast det kanske i själva verket är reglerna kring migration som egentligen är roten till problemet. I och med EU:s utvidgning har många frågor som rör arbetsmarknad och migration ställts på sin spets – och kanske är trafficking ett resultat av att arbetet med att harmonisera och koordinera lagstiftning fortfarande pågår.

4.1.6 OJÄMLIKHET

Alla länder gör klart att trafficking är ett globalt problem, som bör bekämpas både genom nationellt och internationellt arbete. Man påpekar även i de flesta handlingsplanerna att trafficking bygger på en övergripande ojämlikhet länder emellan (se t ex. Storbritannien, 2007:23). Spanien och Sverige gör tydliga kopplingar till olika strukturer i samhället även är en bidragande orsak till fenomenets omfattning och tydliga genuskoppling.

Trafficking for the purpose of sexual exploitation is not new. Its main underlying causes are the growing inequality between countries, poverty and the feminisation of poverty, the persistence of discrimination against women, unemployment, the sexual divide in the labour market, lack of education and the impossibility of accessing resources on an equal footing with the rest of the population (Spanien, 2009:3).

Sverige, Spanien och Storbritannien kopplar också fenomenet till ökande migrationsströmmar och en ökad globalisering. Främst talar man om globaliseringen i termer av ökade ekonomiska obalanser, gränser som öppnas för marknader och konkurrens om arbetskraft samt att internet möjliggör nya typer av organisering av kriminella handlingar.

I den svenska handlingsplanen kopplar man människohandel till migration och att möjligheten för tredjelandsmedborgare att få tillträde till EU:s arbetsmarknad är begränsad.

Samtidigt finns det inom unionen en stor efterfrågan på arbetskraft till låg kostnad. Detta leder till olaglig invandring, människosmuggling och människohandel” (Sverige, 2008:8).

Man ser även att andra typer av trafficking ökat i Polen:

The main directions of changes, which have become noticeable recently, include: an increase in the phenomenon of human trafficking for forced labour, more and more frequent incidents of trafficking in human beings for criminal activity, an increase in trafficking in children for begging, among other things, and sexual exploitation of children (Polen, 2009:1f).

Här ser man tecken på att länderna erkänner att trafficking är ett resultat av ojämlikhet. Precis som jag nämnt i tidigare resonemang drivs migrationen av utbud och efterfrågan. Det kan vara efterfrågan på högutbildad arbetskraft, men när det gäller trafficking och ojämlikhet är det den lågutbildade, billiga arbetskraften som drabbas. Det verkar även här finnas ett sätt att tala om problemen som något som går att lösas med gemensamma krafter. Här tror jag dock att det finns en motsättning, varje nationalstat värnar om det egna samtidigt som man förlitar sig på en gemensam kraft. Det finns ekonomisk konkurrens länderna emellan och viljan att producera till låga kostnader driver efterfrågan på billig arbetskraft samtidigt som man försöker stärka den inre marknaden och jobbar för ett ekonomiskt och politiskt starkare EU.

4.1.7 MOTTAGAR-, TRANSIT- OCH URSPRUNGLAND

I alla handlingsplaner konstruerar länderna sin egen självbild, man talar om sin nation i termer av mottagar-, transit- och ursprungsland. I Storbritanniens handlingsplan benämner man sig själv som mottagarland. (Storbritannien, 2007:14). Österrike talar om trafficking som något som ”drabbar” landet pga. dess geografiska läge i Europas centrum. Man skriver att man är både transit- och mottagarland:

Because of its geographical location at the centre of Europe, Austria is affected by human trafficking both as a transit country and target destination (Österrikes rapport, 2009:1).

Polen skriver om sin roll som ursprungs-, transit- och mottagarland.

Currently, Poland has a triple role as: country of origin, country of transit – a region through which victims are transferred from Eastern to Western Europe, destination country – victims of trafficking in human beings for sexual exploitation, who are brought to Poland, come mainly from Ukraine, Bulgaria, Romania and Belarus (Polen, 2009:1)

Det verkar ändå som om länderna har ett sätt att förhålla sig till trafficking som att främst beskriva det som att det är ett problem som drabbar andra än de egna medborgarna, men som sker inom den egna nationen. Det är t ex. Sveriges problem att man har polska kvinnor i landet som utsatts för trafficking, medan Polens problem är de Ukrainska och Vitryska kvinnor som traffickerats till Polen. Det blir alltså Sveriges bekymmer om polska kvinnor utsätts och Polens bekymmer om t ex. Ukrainska kvinnor utsätts. Det är även nationen till vilka de utsatta kommer som har ansvaret att se till att de återförs till sina hemländer. Detta tycker jag säger något om nationernas betydelse inom EU. Trots att problemet verkar vara av gemensam natur är det upp till varje medlemsstat att handskas med problemet. Nationen sätter alltså gränsen för vad trafficking är och hur den ska hanteras, däremot tar man inte lika tydligt ansvar som ursprungsland för de egna medborgarna som drabbas. Här verkar det finnas en hegemonisk strävan i hur man i varje nation talar om trafficking som problem och hur man konstruerar sin roll. Nationerna lägger stort ansvar på sig själva att hantera problemet, men här blir det även skillnader i hur man gör det eftersom man gör olika beståndsdelar av trafficking till sociala problem.

4.2 INSLAG AV ANTAGONISM I TALET OM TRAFFICKING

Efter att ha presenterat de begrepp som man fyller med liknande betydelser kommer jag vidare att presentera det begrepp jag anser att det råder kamp om i handlingsplanerna.

4.2.1 PROSTITUTION

Sveriges handlingsplan är som jag skrivit innan unik på det sättet att den inriktar sig mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, vilket gör är att man kopplar samman dessa fenomen på ett sådant sätt att de inte går att skilja från varandra. Sverige har även ett eget sätt att tala om trafficking, man använder inte trafficking som begrepp utan översätter det till människohandel. Då Sveriges handlingsplan inriktar sig specifikt på människohandel för sexuella ändamål gör man därför främst kopplingar till exploatering av sexuell art. Detta tycker jag säger något om den svenska synen på prostitution och de starka kopplingar som

finns till en radikalfeministisk teoribildning på politisk nivå när det gäller prostitution. Denna syn anser jag blir tongivande i utformningen av handlingsplanen.

Prostitution är inte en homogen företeelse. De bakomliggande orsakerna till att personer befinner sig i prostitution varierar. Men det som primärt upprätthåller människohandeln och prostitutionen är efterfrågan, dvs. att människor, främst män, köper sex (Sverige, 2008:3).

Det som är värt att påpeka är att denna syn på prostitution inte alltid ses som allmängiltig för det svenska samhället. Snarare har man en stark jämställdhetsdiskurs och framställs ofta som ett föregångsland vad gäller jämställdhet. Det finns en uppfattning i Sverige att man bör vara för jämställdhet. Det är därför intressant att synen på jämställdhet på den politiska nivån istället har fått ge plats till ett mer radikalt sätt att se på prostitution och ojämlikhet mellan könen.

Utvecklingen har under senare tid gått mot ett allt starkare samband mellan prostitution och gränsöverskridande brottslighet. Människohandlars cyniska utnyttjande av människor för sexuell exploatering är, vid sidan av handeln med vapen, alkohol och droger, en del av den verksamhet som utgör den grova organiserade brottsligheten (Sverige, 2008:3).

I den svenska handlingsplanen nämner man ofta prostitution och människohandel som fenomen vilka uppstår på liknande sätt samt kan bekämpas på samma sätt. Människohandel för sexuella syften existerar därför att prostitution och efterfrågan på sexuella tjänster finns (Sverige, 2008:3).

Sverige beskriver som jag nämnt tidigare prostituerade lika mycket som offer som personer som utsätts för människohandel. Man menar även att om man hamnar i prostitution kan detta bero på sociala problem hos individen så som missbruk och hälsoproblem. Men även pojkvännens påtryckningar som behovet att tjäna pengar nämns som orsaker. Man skriver även att prostitution och människohandel för sexuella ändamål hindrar social jämlikhet, jämställdhet mellan könen och de utsattas rätt att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Efterfrågan ser man som ett grundläggande problem, dvs. att män vill köpa sex. Man skriver att fenomenen gör en människa till en vara, ett vår tids slaveri. ”Människohandel för sexuella ändamål har av många betecknats som vår tids slaveri som drabbar i första hand unga kvinnor och flickor” (Sverige, 2008:3). Missbruk och psykosociala problem kopplas till prostitution. Sverige har även försökt att i EU påverka andra medlemsstater att arbeta

mot samma mål då man anser att det är av yttersta vikt att bekämpa ojämställdhet mellan män och kvinnor såväl nationellt som internationellt. I den svenska kontexten finns tydlig fokus på den enskilda individen, vilket kan kopplas samman med den statliga organiseringen i en socialdemokratisk regim enligt Esping-Andersen. Sverige har lagt ett stort ansvar på staten och statliga instanser att ta hand om den enskilda individen och detta är något som märks tydligt i handlingsplanen. Det fokus som riktas mot individen syns även i sättet att översätta trafficking till människohandel, vilket förklarar handeln som en handel med människans hela existens.

En utgångspunkt för alla åtgärder är att de har ett tydligt fokus på den enskilde individens behov och att detta synsätt ska genomsyra myndigheternas arbete (Sverige, 2008:1).

Österrikes handlingsplan och rapport talar om sexuell exploatering som vanligt fenomen kopplat till trafficking men man nämner även slavliknande situationer med hembiträden och trafficking med barn (Österrikes rapport och handlingsplan, 2009:2). Tydligt blir att man inte gör samma koppling till prostitution i Österrikes handlingsplan som i den svenska, även om man talar om sexuell exploatering. Man talar om slavliknande situationer precis som i Sveriges handlingsplan, men här är det främst hembiträden man syftar på. I Österrike har man utsett två arbetsgrupper som ska arbeta med traffickingfrågor, en som arbetar med barntrafficking och en som arbetar med prostitutionsfrågor. Gruppen som arbetar med prostitutionsfrågor gör ett förtydligande:

The Task Force on Human Trafficking holds the view that it is necessary to differentiate clearly between the needs of persons who voluntarily offer sexual services for monetary reward and those who are victims of human trafficking, coercion and violence. Thus it is fundamentally necessary to have a clear concept for dealing with voluntary prostitution, as this is indispensable in drawing the necessary dividing line between voluntary prostitution and human trafficking as well as other forms of sexual exploitation and violence (Österrikes rapport, 2009:10).

Man klargör här att det är viktigt att skilja på den frivilliga prostitutionen och den som sker under tvång, något som Doezema (2002) menar är bra för arbetet mot trafficking. Hon menar att om man talar om alla som offer, som man gör i Sverige, blir inte situationen bättre för de som är prostituerade. Kanske skulle man då om man går på Doezemas linje förespråka en syn på prostitution som sex-arbete där man skiljer själva handlingen och jaget åt, istället

för att som i Sverige se den prostituerade sälja hela sitt jag. Att Österrike gör den här uppdelningen ser jag att man kan koppla till deras välfärdsstatliga regimtillhörighet samt den prostitutionsregim de format. Skiljelinjerna i hur man talar om trafficking i Österrikes handlingsplan kontra den svenska är något som jag tycker tydliggör de antagonistiska dragen i talet om prostitution i traffickingdiskursen.

Storbritannien påpekar att man inte har tillräcklig kunskap om hur prostitution och organiserad brottslighet hänger ihop, men att man ändå vill minska efterfrågan på sexuella tjänster och tackla prostitutionen.

In 2006 the Government published a coordinated strategy to tackle prostitution. This has significantly changed the landscape in that it provides a framework for action to be taken to challenge the existence of prostitution (Storbritannien, 2007:31).

Det verkar finnas en dubbeltydighet i majoriteten av handlingsplanerna, särskilt i de länder där man reglerar prostitution. Dels ses prostitution som något som individen med sitt fria val har rätt att välja att arbeta med, men när det kommer till personer som blivit utsatta för trafficking blir prostitutionen alltså snarare en fråga om moral. Är man ett offer för trafficking blir man även ett offer om man hamnar i prostitution, men den som valt att prostituera sig är inte ett offer.

Kanske något överraskande har Spanien samma utgångspunkt som Sverige att handlingsplanens främsta uppgift är att motverka trafficking med människor för sexuella syften. Detta kan tyckas konstigt då den spanska synen på prostitution inte stämmer överens med den svenska. I Spanien tillhör prostitutionslagstiftningen den abolitionistiska regimen då man varken förbjuder eller reglerar prostitutionen. Något som är värt att påpeka är att man 1995 avkriminaliserade flera handlingar kopplade till prostitution och istället började fokusera trafficking. Kanske är det därför man kan anse att Spanien har en liknande syn på prostitution som Sverige därför att man kopplar talet till den prostitution som hör samman med trafficking. Bilden av offret för trafficking sammanlänkas med offret för prostitution. Det är inte den spanska prostituerade som är offer utan någon med annan nationell tillhörighet. Därför blir det också tydligt att de offer man talar om när det gäller trafficking och prostitution kommer från andra länder än just Spanien. Man erkänner kopplingen mellan trafficking och prostitution och säger att:

An analysis of trafficking in Spain reveals that it is clearly linked to prostitution. As indicated in the introduction, trafficking in women and young girls and boys exists because prostitution exists (Spanien, 2009:7).

The phenomenon of trafficking cannot be disassociated from prostitution. The local or even individual nature that formerly characterised prostitution has been replaced by something much more complex and of a wider scope; a criminal activity based on the commercial sale of women violating their dignity and seriously compromising human rights (Spanien, 2009:4).

Detta kan man koppla till Kantola & Squires (2004) som skriver om den förändring som skett i Storbritannien i sättet man talar om prostitution och trafficking. Prostitution är inte längre en lokal företeelse som, när den drabbar enskilda individer som valt det själva, ska hållas borta från allmänheten, utan nu är den ett hot mot mänskliga rättigheter som ska synliggöras i de fall där den innefattar personer som blivit utsatta för trafficking.

I Polen ser man också trafficking som starkt kopplat till prostitution och sexuell exploatering, Polen har dock genomgått en förändring sedan man blev medlem i EU och därför har rollen som från början ursprungsland förändrats till att Polen även blivit mottagarland.

For many years trafficking in human beings in Poland has involved, almost exclusively, the exploitation of women in prostitution. Since the beginning of the 1990s, Poland has mainly played the role of country of origin of victims of the so-called sex traffic to Western Europe (usually to Germany and the Netherlands). After a few years, Poland has also become a transit and destination country for women from the former USSR countries and other countries of Southern and Western Europe (Polen, 2009:1).

Storbritanniens, Polens och Österrikes handlingsplan omfattar alltså alla typer av trafficking med människor, men dock påpekas i dessa tre handlingsplaner att det största problemet med trafficking är sexuell exploatering. Här kan man fråga sig varför dessa länder verkar ha uppfattningen att det värsta för en person som blivit utsatt för trafficking är att hamna i prostitution när man inte ser på prostitution som man gör i Sverige. Man kan även fråga sig varför prostitution är det värsta, kanske är det ännu värre att hamna i ett hem som hembitråde, där exploatering kan ske helt utan att allmänheten ser. Detta tycker jag också indikerar att prostitution verkar vara en moralfråga. Att man i Österrike, Polen och

Storbritannien inte väljer att specifikt upprätta en handlingsplan mot trafficking för sexuella syften kan, tror jag, visa på en rädsla för att man på så sätt även uttalat skulle vara helt emot prostitution, vilket går emot lagstiftningen. Detta kan man se som ett tecken på de svårigheter som finns när det gäller att vara med i EU där ibland vissa ställningstaganden strider mot den nationella diskursen. Detta kan man även koppla till Doezenia (2002). I debatten kring definitionen på trafficking befarade en av falangerna, Human Rights Caucus, att traffickingprotokollet skulle bli ett protokoll som bekämpade prostitution. Aspekten bedrägeri var nödvändig tyckte man, för att kunna skilja detta åt från den frivilligt valda prostitutionen utan inslag av bedrägeri. Däremot går Sverige och Spaniens handlingsplaner mer i linje med falangen CATW, Coalition Against Trafficking in Women. Här är ståndpunkten att även om en kvinna gett sitt medtycke till att migrera och att arbeta i sex-industrin blir hon likväl utnyttjad, vilket gör att begreppet samtycke egentligen inte har någon betydelse eftersom man ser prostitutionen som tvingande i sig.

I handlingsplanerna är alltså traffickingdiskursen antagonistisk när det gäller talet om prostitution. Här utgör prostitution en flytande signifikant vilket medför att det här pågår en diskursiv kamp om makten att fylla begreppet med mening. Prostitution kan också ses som en nodalpunkt, men till skillnad från mänskliga rättigheter som nodalpunkt blir prostitution mer problematiskt då länderna inte är eniga i frågan. Sexuell exploatering är också ett begrepp som talas om och begreppets innebörd verkar alltså påverkas av ett lands tal om prostitution, vilket gör begreppet i sig till ett element. Kanske skulle man kunna hävda att det finns en strävan efter hegemoni i att göra sexuell exploatering kopplat till trafficking till ett socialt problem, men att de olika ländernas syn på prostitution omöjliggör denna strävan. Det man kan notera är sättet på vilka policydokument och andra typer av dokument som inte är rättsligt bindande (t ex. FN:s konventioner) influerar handlingsplaner, men att de även ger utrymme för att fyllas med nationernas egna ställningstaganden kring fenomen. Här kan man påpeka att vad som görs till sociala problem kan variera på grund av att man får utrymme att tala om t ex. prostitution kopplat till trafficking på sitt eget sätt.

Man kan slutligen koppla detta till Kantola & Squires (2004) som skriver att diskursen i Storbritannien kring trafficking bygger på en stark moral, vilket jag tycker mig se även i den övergripande traffickingdiskursen i Europa. Deras upptäckt är att diskursen rymmer fyra motstridiga moraldiskurser: traditionell moral, barns rättigheter, internationella mänskliga rättigheter och sexuell dominans. Jag anser att dessa fyra motstridiga diskurser även finns i

de handlingsplaner jag studerat. Främst skulle jag säga att alla länder använder sig av talet om att värna de mänskliga rättigheterna samt barnens rättigheter. Exploatering i de former som beskrivs i handlingsplanerna ses som ett starkt hot mot de mänskliga rättigheterna. I den svenska handlingsplanen fokuserar man tydligt på moraldiskursen kring sexuell dominans. Här ser man såväl trafficking som prostitution som ett uttryck för kvinnas underordning och mannens dominans. Spanien har också inslag av den sexuella dominansdiskursen, men då rör det främst offer för trafficking och inte ”vanliga” prostituerade. I Österrike uppfattar jag att man ser traffickingfrågan som mer komplex än i t ex. Sverige och Spanien och därför skapar man olika typer av politiska åtgärder för de olika sociala problemen. Man separerar olika typer av exploatering och utformar någon slags hierarkisk ordning på vad man ser som värst.

5. AVSLUTANDE DISKUSSION

I min resultat- och analysdel har jag försökt återknyta till det övergripande syftet samt till mina frågeställningar genom att peka på likheter och skillnader mellan handlingsplanerna. Det verkar över lag finnas en stark retorik i talet om trafficking, man sammanför begreppet med en rad fenomen som exploaterar individer samt med baksidorna av globaliseringen och ojämlikhet. Talet om kampen mot trafficking görs retoriskt till kampen mot allt som är ont. En viktig sak att påpeka är att diskurser även förmedlas genom andra kanaler än bara det skrivna språket. Globalisering och skapandet av en gemensamma europeisk union och andra samarbeten gör att människor från olika länder träffas mer, vilket kan vara en anledning till varför vissa diskurser sprids och får större utrymme.

5.1 HUR KONSTRUERAS TRAFFICKING SOM SOCIALT PROBLEM?

Jag visar på att konstruktionen av trafficking som ett socialt problem blir hegemonisk i handlingsplanerna om man ser till hur länderna kopplar trafficking till andra typer av objektiva diskurser så som barns rättigheter och mänskliga rättigheter. Här talar man ungefär på samma sätt om offer, förövare och ojämlikhet. Även i trafficking som hot mot nationalstaten talar man om trafficking på samma sätt. Det faktum att länderna är medlemmar i EU där man har en strävan efter harmonisering kan också vara en anledning till att man talar om problemet på liknande sätt. Inom EU har man en rad direktiv, förordningar och policyer vilka alla har som mål att koordinera ländernas sätt att ta sig an sociala förändringar. Även om man ännu inte har låtit det gemensamma få utrymme på alla

plan, t ex. över välfärdsfrågor är barnens och de mänskliga rättigheterna ändå något som man kan enas om. Det man kan fråga sig är vad detta gemensamma ställningstagande kring trafficking som socialt problem innebär rent konkret. Eftersom jag inte studerar åtgärderna kan jag egentligen inte dra några slutsatser, men vid en första anblick verkar det som om ”talet om” är viktigare än vad som egentligen görs för att stävja trafficking.

Det är när man börjar tala mer konkret om vad trafficking egentligen är och hur man ska hantera problemet som antagonism uppstår, vilket blir tydligast när man tittar närmare på kopplingen mellan trafficking och prostitution. Man ser övergripande på trafficking som socialt problem men inte prostitution. Det är också därför jag hävdar att prostitution blir en slags motdiskurs till traffickingdiskursen. Det som är intressant med handlingsplaner är att de ska leda till konkreta handlingar, vilket enligt mina resultat skulle kunna komma att se olika ut i länderna eftersom man talar om sociala problem på skilda sätt.

5.2 VAD MÖJLIGGÖRS/OMÖJLIGGÖRS GENOM TALET OM TRAFFICKING?

Man skulle kunna hävda att traffickingdiskursen möjliggör ett tal om offer för trafficking och prostitution som en moralfråga. Här fokuseras inte sex-arbetaren (utom då i Österrikes handlingsplan) som gjort ett frivilligt val utan man ser istället den tvingade prostituerade. I talet så finns en tendens i att skuldsätta människor, vilket man kan se i talet om offer och förövare. Detta anser jag tar bort fokus från det politiska i frågan om trafficking och gör det istället till handlingar utförda av aktörer. Förövaren är den onde, likaså den som vill bli smugglad, medan offren görs hjälplösa. Kanske kan talet om kvinnor och barn som offer även göra det svårare för dessa grupper att migrera, det kanske blir en ond cirkel i att man vill skydda dessa grupper till den grad att migrationen blir snarast omöjlig?

Trots att man hävdar att trafficking är ett hot mot de mänskliga rättigheterna och understryker vikten av att skydda de som utsätts finns ändå en migrationspolitisk agenda som omöjliggör att gränserna skulle kunna öppnas helt. Det är också här man ser att trafficking i själv verket är en i högsta grad politisk fråga. Man har en strävan att harmonisera migrationspolitiken inom EU, vilket bl.a. syns i ländernas tal om hur man ska hantera offer för trafficking och deras återvändande till sitt hemland. Samtidigt verkar

ländernas sätt att förhålla sig till frågor kring migration bero på deras olika geografiska läge samt deras sätt att se på migration i förhållande till den egna nationens välfärd. Sedan 2007 ändrades ländernas utlänningslagar till följd av rådets direktiv. Tredjelandsmedborgare utsatta för trafficking eller personer som har fått hjälp till olaglig invandring ges en reflektionsperiod på 30 dagar med uppehållstillstånd om de samarbetar med behöriga myndigheter. Men vad jag förstår är målet sedan att de skall skickas tillbaka till sändarlandet igen. Här kan man fråga sig vad som händer med skyddet av de mänskliga rättigheterna om de utsatta skickas tillbaka. Kan man verkligen hävda att de utsattas situation blir bättre bara de får komma tillbaka till sitt hemland? När det gäller barn står de redan i en underlägsen maktrelation till vuxna och att de utnyttjas strider mot alla tänkbara lagar och konventioner. Men här kan man återigen fråga sig hur man verkligen skyddar ett offer på bästa sätt. Är barnets rättigheter skyddade när det kommer tillbaka till sitt hemland, eller riskerar barnet återigen att bli ett offer för trafficking? Som jag ser det finns det ett sätt att tala om såväl skyddet av de mänskliga rättigheterna som skyddet av barnet på ett sätt där ”talet om” blir viktigare än de konkreta åtgärderna att faktiskt erbjuda skydd. Kanske får offren bäst skydd om de får stanna i mottagarlandet men diskursen omöjliggör att gränserna skulle öppnas helt.

Eftersom man tydligt kan se en hegemoni kring begreppet exploatering finns det vissa betydelser som utesluts, dvs. vissa saker görs omöjliga. Det skulle enligt diskursen vara omöjligt att på något sätt kunna förespråka exploatering av människor. Ändå finns det i alla länder en efterfrågan på exempelvis billig arbetskraft eftersom den fria rörligheten och möjlighet till konkurrens är viktigt inom EU. Sexuell exploatering är heller inget som görs möjligt enligt sättet att tala om det i samband med trafficking. Men det är när sexuell exploatering kopplas samman med prostitution som vissa länder möjliggör fenomenet. Dock omöjliggör diskursen att sexuell exploatering skulle få förekomma när det gäller barn och offer för trafficking.

5. 3 HUR TALAR MAN OM PROSTITUTION I FÖRHÅLLANDE TILL TRAFFICKING?

Som jag nämnt ovan är det i talet om prostitution i handlingsplanerna som länderna skiljer sig mest åt. Detta beror på att det finns skillnader i om man ser prostitution som ett socialt problem eller inte. Vissa länder ser på prostitutionen i sig som ett självvalt arbete och andra ser den som en institution starkt förknippad med tvång och manlig dominans. Talar man om prostitution för sig kommer ländernas olikheter fram tydligare vilket kan kopplas till sättet

man ser på välfärd, jämställdhet och prostitutionsregimer. Men om prostitutionen kopplas till att innefatta offer för trafficking talas den om som exploaterande och får status som ett socialt problem. I alla handlingsplaner utom den svenska talar man om trafficking som mycket värre än prostitution. I kampen mot trafficking verkar snarare de flesta länderna ha gjort prostitution till en moralfråga. Här skulle man också kunna påstå att moralpaniken kan bli en bidragande orsak till att det bli svårt för kvinnor att migrera samt att den inte gör det bättre för de kvinnor som redan befinner sig i prostitution. Dock finns i alla länder ett tal om någon slags kriminalisering av prostitution, diskurserna omöjliggör att man skulle kunna förespråka försäljning av sexuella tjänster. På något sätt erkänner man inte dessa skillnader i talet om trafficking i handlingsplanerna utan varje nations skapande av en egen självbild och ett eget sätt att förhålla sig till prostitution görs till det rätta.

Avslutningsvis vill jag påpeka att det är en specifik period jag tittat på och min analys blir därför bunden till denna tidpunkt. Mycket kan säkert komma att ändras inom de kommande åren i talet om trafficking, särskilt när EU jobbar för harmonisering av ländernas sätt att förhålla sig till fenomenet. Men det lyfter också frågan med nationalstaternas suveränitet kontra det överstatliga där man ser att nationerna fortfarande kan ha olika sätt att se på och hantera sociala problem. Efter att det nya direktivet som gäller trafficking trätt i kraft 2011 kan liknande studier behövas för att se om talet förändrats. Det skulle även vara intressant att göra studier på de rapporter som följt upp de handlingsplaner jag studerat. Man skulle även kunna göra en studie där man analyserar det talade språket istället för dokument, eftersom en stor del av traffickingdebatten pågår i möten där länder interagerar.

6. REFERENSER

LITTERATUR

- Anderson, B. & O'Connell Davidson, J. (2002). *Trafficking: A Demand Led Problem? A Multi-country Pilot Study*. Stockholm: Save the Children.
- Berg, L. & Spehar, A. (Red.). (2011). *EU och Välfärdens Europa. Familj, Arbetsmarknad, Migration*. Malmö: Liber.
- Bergström, G. & Boréus, K. (2000). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

- Dodillet, S. (2008). *Är sex arbete?* Stockholm: Vertigo Akademika.
- Dodillet, S & Östergren, P. (2011). "The Swedish Sex Purchase Act: Claimed Success and Documented Effects." *Conference paper presented at the International Workshop: Decriminalizing Prostitution and Beyond: Practical Experiences and Challenges*. The Hague, March 3 and 4, 2011.
- Doezema, J. (2000). "Loose women or lost women? The re-emergence of the myth of white slavery in contemporary discourses of trafficking in women." *Gender Issues*, 18(1), 23-50.
- Doezema, J. (2002). "Who gets to choose? Coercion, consent and the UN trafficking protocol." In: Rachel Masika (Ed.) *Gender, trafficking and slavery*. Oxford: Oxfam.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Jansdotter, A. & Svanström, Y. (Red.). (2007). *Sedligt, renligt, lagligt. Prostitution i Norden 1880-1940*. Stockholm, Göteborg: Makadam.
- Jakobsson, N & Kotsadam, A. (2010). "The Law and Economics of International Sex Slavery: Prostitution laws and trafficking for sexual exploitation." *Working papers in Economics 458*. Göteborg: University of Gothenburg.
- Kantola, J. & Squires, J. (2004). "Discourses Surrounding Prostitution Policies in the UK." *European Journal of Women's Studies*, 11(1), 77-101.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (2001). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. London: Verso.
- MacKinnon, C A. (2011). "Trafficking, Prostitution, and Inequality." *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review*, 46, 271-309.
- Meyer, A. (2007). "The Moral Rhetoric of Childhood." *Childhood*, 14(1), 85-104.
- O'Connell Davidson, J. (1998). *Prostitution, Power and Freedom*. Cambridge, Oxford: Polity Press.
- Outshoorn, J. (2004). "Introduction: Prostitution, Womens Movements and Democratic Politics," In: Joyce Outshoorn (Ed). *The Politics of Prostitution: Women's Movements, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce* (pp. 1-20). Cambridge: Cambridge University Press.
- Skeggs, B. (1997). *Att bli respektabel*. Daidalos: Göteborg.
- Wasshede, C. (2010). *Passionerad politik. Om motstånd och heteronormativ könsmakt*. Malmö: Bokbox Förlag.

Winter-Jørgensen, M. & Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage.

RAPPORTER

ICMPD (International Centre for Migrations Policy Development). (2010). *Study on the assessment of the extent of different types of Trafficking in Human Beings in EU countries*. Vienna: European Commission. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

Nordiska ministerrådet. (2008). *Prostitution i Norden: Forskningsrapport*. Konferensrapport Stockholm 16-17 oktober 2008. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Transcrime (Research Centre on Transnational Crime). (2005). *Study on National Legislation on Prostitution and the Trafficking in Women and Children*. European Parliament. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action?id=0f8bafc9-bfc0-441b-b33e-dbe7996da145>

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2009). *Global report on Human trafficking*. UNODC. Hämtad (2011-12-05): <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/global-report-on-trafficking-in-persons.html>

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2008). *Trafficking in Persons: Global Patterns*. Vienna: UNODC. Hämtad (2011-12-01): <http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-globalpatterns-en.pdf>

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2011). Palermoprotokollet

NATIONELLA HANDLINGSPLANER

Polen/Council of Ministers. (2009). *National action plan against trafficking in human beings for 2009-2010*. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

Spanien/Gobierno de España. (2009). *Comprehensive Plan to Combat Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation 2009-2012*. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

Storbritannien/Home office & Scottish Executive. (2007). *UK Action Plan on Tackling Human Trafficking*. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

Sverige/Regeringen. (2008). *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Skrivelse 2007/08:16.

Österrike/Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2009). *National Action Plan Against Human Trafficking covering the period from 2009-2011*. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

Österrike/Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2009). *First Austrian Report on Combating Human Trafficking covering the period from March 2007-February 2009*. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

WEBBSIDOR

Europeiska kommissionen. (2011). Fight against trafficking in human beings. Hämtad (2011-12-01): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

General Assembly. (1949). Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others. Hämtad (2011-12-09): <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

Svenska Regeringen. (2011). Sexköpslagen. Hämtad (2011-11-15): <http://www.regeringen.se/sb/d/2593/a/116601>

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime). (2011). Human trafficking FAQ. Hämtad (2011-11-15): <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html?ref=menuside>

UNHCR (United Nations Refugee Agency), the General Assembly. (2000). *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 15 November 2000. Hämtad (2011-12-01): <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4720706c0.html>

BILAGA 1
ANALYSSCHEMA

1. VAD GÖRS TRAFFICKING TILL?
2. VAD GÖRS TRAFFICKING INTE TILL?
3. A)VEM ÄR OFFER, HUR SER DOM UT, ÅLDER, ETNICITET? GÖRS OFFRET TILL SUBJEKT ELLER OBJEKT?
B) VEM ÄR FÖRÖVARE, HUR SER DOM UT, ÅLDER, ETNICITET.
4. VAD BLIR TRAFFICKING/PROSTITUTION OCH HUR RELATIONEN MELLAN DOM UT?
5. HUR TYDLIGGÖRS KOPPLINGEN TRAFFICKING PROSTITUTION?
6. VILKA ÅTGÄRDER GES LEGITIMITET ENLIGT DEFINITIONERNA PÅ TRAFFICKING/PROSTITUTION?
7. PÅ VILKEN NIVÅ LIGGER PROBLEMET?
8. VAD ÄR PROBLEMEN – VILKA TEMAN KOPPLAS TILL TRAFFICKING?

BILAGA 2

SAMMANFATTNING

Den här uppsatsen fokuserar hur trafficking definieras och hanteras i europeiska policyer och specifikt hur prostitution blir en del av traffickingdiskursen. Det empiriska materialet består av handlingsplaner mot trafficking med människor. Handlingsplanerna är från Polen, Spanien, Storbritannien, Sverige och Österrike och skrevs mellan 2007-2009. Dessa har studerats för att se skillnader och likheter i hur fenomenet trafficking görs genom språket. Uppsatsen utgår från en diskursteoretisk ansats där motsättningar är i fokus.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med min uppsats har varit att studera talet om prostitution i handlingsplaner mot trafficking med människor för att belysa skillnader och likheter mellan ett urval länder. Följande frågeställningar kommer att löpa som en röd tråd genom uppsatsen: *Hur konstrueras trafficking som ett socialt problem? Vad möjliggörs genom talet om trafficking och vad blir omöjligt? Hur talar man om prostitution i förhållande till trafficking?*

Teori och tidigare forskning

Med denna uppsats vill jag belysa den diskursiva aspekten av traffickingdebatten. Jag har valt att använda mig av en diskursteoretisk ansats som lägger fokus vid motsättningar därför att talet om trafficking ofta ges olika betydelser beroende på i vilket sammanhang man talar om fenomenet och vem som uttalar sig. Främst är det begreppen hegemoni, antagonism, element, nodalpunkt och flytande signifikant utvecklade av Laclau & Mouffe (1985/2001) som har använts. Tidigare forskning finns när det gäller nationella diskurser kring prostitution och trafficking samt analyser av diskursiva aspekter vid upprättandet av gemensamma konventioner och dokument. Här ser jag att min uppsats kommer att fylla en funktion genom att jag jämför olika länders diskurser.

Resultat och slutsatser

Resultatet visar på en hegemonisk strävan i talet om trafficking som ett socialt problem där människor, främst kvinnor och barn exploateras sexuellt men även hur trafficking görs till ett problem för nationalstaten och förknippats med frågor rörande migration och arbetsmarknad. Resultatet visar även hur de olika betydelserna av prostitution utmanar och gör traffickingdiskursen antagonistisk. Slutligen diskuteras traffickingdiskursen i relation till EU:s strävan efter att harmonisera kontra de maktobalanser som råder gällande migration och ekonomi i Europa.